

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1878.

20:e årgången.

1:a häft.

Innehåll:

	Sid.
1. 1877, af — —	1.
2. Frågan om kvinnans rätta ställning i samhället och familjen, betraktad ur synpunkten af ett klarnadt familjebegrepp, af <i>L. H. Åberg</i>	5.
3. Magnhild, af Björnstjerne Björnson, föredrag af <i>Ernst Beckman</i>	27.
4. Handarbetet och bokbildningen. (Slut fr. föreg. häfte)	46.
5. † H. W. B. 1819—1877. Ungdomsdikter	50.
6. Literärt Album, af <i>Emund Gammal</i>	53.
7. Vålgörenhet	65.
8. Mönster	66.
Minneslista för tidningsläsare. } Annons m. m. } Se omslaget.	

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

1. 1877.

En återblick på det förflutna året framter, hvad skalden Braun yttrar om minnet, legioner af brokiga stridsmän, »hvilka tala om mandater, seger, fröjd och nederlag» — men mandater, svärds slag och härskri, som påminna om hvad de gamle förutsade såsom tecken till verdens snara undergång. Mera olikartade, betydelsefullare och på samma gång bittrare strider, än de som måste antecknas för året 1877 har Europa kanske aldrig under något föregående år haft att uppvisa. Främst står den andliga tvekamp, som i flera riktningar rasat emellan ljuset och mörkret, emellan protestantism och romanism, emellan konstitutionel frihet och cesarism. Men dertill kommer den blodiga striden mellan halfmånen och grekiska korset, samt, hvad betydelsefullare är, om än ej så bjert i ögonen fallande, de inre borgerliga strider, hvilka snart sagdt i hvarje land hota att, likasom en underjordisk eld, spränga statens grundvalar och omstörta hela samhällsbyggnaden.

Den strid som erhållit den alltför menlösa benämningen: striden mellan arbete och kapital, och hvilken strid dag efter dag växer i samma mån som det slags folkupplysning fortgår och växer, hvilken inhemtas i de outvecklade folkskolorna, samt i ströskrifter med mer eller mindre förtäckt socialistiska syften, torde blifva — om ej mycket i förväg ändras — för sanning, upplysning och frihet af större fara, än allt hvad man fruktat af turkar, kosaker och brandenburgare.

Väpnadt från hufvudet till fotabjället står ännu Rom i hjertat af det protestantiska Tyskland. Nu som förr gör det anspråk på att vara icke blott en sjelfständig stat i staten, utan ock att der ega makt öfver all både verldslig och andlig styrelse. Ehvad det nu, under stridens ännu ovissa utgång, förer på tungan, dess verkliga syfte lærer oss historien. Se t. ex. det konkordat, som 1855 uppgjordes mellan Rom och det då ultraklerikala Österrike. Enligt dess 5:te artikel skulle alla offentliga och privata skolor ställas under de katolska biskoparnes kontroll, och enligt 8:de artikeln tilläts det kejsaren, statens öfverhufvud, att utnämna skolinspektörer, men han fick endast välja ibland de kandidater som biskoparna utsett. Ännu färskare exempel äro de dogmer, hvilka framlades för och antogos af det ekumeniska konsilium, som i Rom sammanträdde 1869. Hur denna i Tyskland nu pågående bittra strid skall sluta, lär icke någon kunna förutsäga. Sanningen är visserligen stark, men dess motståndare hafva också styrka. Bismarck och hans protestantiska kejsare hafva icke den oinskränkta makt, som vår Gustaf I, när han bortjagade Sveriges katolska prelater.

Äfven i Frankrike har det förflutna året framvisat en strid föga mindre bitter än den som pågått och ännu fortfar i Tyskland. Här har den konstitutionella friheten kämpat mot en maskerad cesarism. Å ömse sidor förde man sina vapen med otyglad hänsynslöshet, och allt det gift som ord kunna innehålla utslungades utan skonsamhet. Om å ena sidan de ädlaste och bäste män Frankrike eger hade i denna strid en tillfällig hjälp från den röda radikalismens läger, så försmådde man icke heller å andra sidan, der utan tvifvel ärlig välmening stod i spetsen, att taga till hjälp de vidunderligheter — politiska extramessor, absolution för begångna synder m. m. dylikt — som den romerska kurian, den »svarta internationalen», alltid är så beredvillig att uppduka för den okunniga massan, men hvilka

anrättningar nu utdelades med villkor att menigheterna skulle votera på kandidater fiendtliga mot den bestående regeringsformen. Denna inbördes strid, som hotade att sönderslita det olyckliga landet och sänka det till jembredd med det klerikala Spanien, slutade dock lyckligt med den besvurna ordningens seger. Det är dock fara för att det återvunna lugnet endast är ett vapenstillestånd.

Sveriges forna politiska bundsförvandt på andra sidan Balkan synes nu ändtligen, samtidigt med 1877 års nedgång, hafva kommit till branten af det brådjud, utför hvilket hundraårigt utländskt arbete med ränker, list, uppviglingar och våldsåtgärder af mångfaldig art, sökt att nedstörta det. Med orden religion, mensklighet och upplysning på sitt banér — ungefär samma tänke-språk, som stod guldbroderadt på den svarta fana Ferdinand Cortez utvecklade då han rustade sig för Mexikos eröfring — står Ryssland nu med foten på den »sjuke mannens» nedböjda nacke. Att det europeiska Turkiet är till döden dömdt, antages nu vara utom allt tvifvel. Svårare torde det blifva att förutsäga huruvida den lifdömdes qvarlätenskap, med dertill hörande många hundra tusen slaver och greker, blefve den europeiska friheten och civilisationen till mera gagn i moskovitens händer än den varit i turkens. Härom kunna åsigterna med skäl vara mycket delade.

Under det Polyphem uppäter sin sydliga granne, får vårt lilla land ostördt arbeta på utvecklingen af sina inre angelägenheter, för att, om den bilden tillåtes, svälla af välståndets fetma, men ej utvecklas i muskelstyrka. Med andra ord: det går oss väl i bildandet af kapital och ökandet af individuell välmåga, åtminstone inom många samhällsklasser; men när frågan gäller vårt föråldrade försvarsverk, dess tidsenliga ordnande, då stå vi likasom af en ond genius förklamade, utan att någon kraftig ande är tillfinnandes, som kan lösa den olycksbådande förtrollningen. Häröfver saknas visst icke hög-

ljudd klagan, men mängden förlitar sig på fortvaron af den långvariga freden, och för öfrigt tröstar man sig med industriens blomstring och den alltjemt stigande utvecklingen af jordbruket. Tiderna kunna dock ändras. Det förflutna året har icke varit så välsignelserikt med korn och kärna som de föregående, hvilket förhållande, tillika med ogynnsamma konjunkturen för vår jernexport, i märkbar mån inverkat på penningställningen. Man söker dock öfvertyga sig och andra att ingen farlig kris är för handen, och häri har man kanske också rätt. Att, såsom en och annan gjort, vädja till bränvinsskatten och de under sistledne år influtne tullmedlen såsom bevis på att 1877 års affärsverksamhet och penningställning varit goda, torde dock vara en svag, för att icke säga en dålig och bedräglig slutledning. Så visst som individens sparsamhet riktar staten, och hans slöseri utarmar densamma, äro dessa tullmedel och bränvinstillverkningsafgifter, — hvilka beklagligen måste räknas ibland svenska statens förnämsta inkomstkällor — tvänne faktorer, hvilka tillkännage, i finansielt hänseende, en storhet ej olik gropens, hvilken vidgas i den mån man gräfver ur densamma. Icke heller har det — om än nödvändigheten var bindande — ökat vår storhet, att under det förflutna året vår enda koloni halkat oss ur händerna, ehuru på frivillighetens väg.

För vår intellektuella utveckling har 1877 varit ett bemärkelseår. Den stora minnesfesten i Upsala har säkerligen i mångt svenskt sinne ingjutit ökad håg och kraft att egna sig åt vetenskapligt arbete. Riksdagens anslag till universiteten, och de enskilda donationer som så rikligt influtit till Stockholms högskola, hafva i sin mån varit talande bevis för, att svenska folket äfven i andligt hänseende vill gå framåt.

Härmed säga vi farväl åt 1877. Det nu inträdda nya året helsa vi välkommet, och önska att det ger oss samma lugn och frid som vi under föregående år åtnjutit. Förmätet vore dock att

hoppas på en evigt molnfri himmel. En sådan lycka, om det vore en lycka, förunnas ingen, och den som under den goda dagen icke bereder sig för den onda, har intet skydd när stormen utbryter.

2. Frågan om kvinnans rätta ställning i samhället och familjen, betraktad ur synpunkten af ett klånadt familjebegrepp.

Vår tid måste af hvarje fördomsfri granskare erkännas vara en för vår moderna kultur viktig och afgörande brytningstid, kännetecknad, likasom alla sådana, af väldiga, samfundsordningen upprörande strider mellan flera olika kulturriktningar. Bland de många sociala frågor, som alstras af detta tidens skaplyne, intager den om kvinnans ställning obestriddigen ett framstående rum, och detta icke minst derföre, att den så nära sammanhänger med familjelivets djupaste rötter; och på ett sant familjelif är dock all samfundsordning fotad. Då vi här, utan att göra anspråk på en, ens närmelsevis, uttömmande fullständighet, gå att framhålla några allmänna synpunkter vid afhandlandet af denna fråga och några allmänna fordringar, som måste ställas på dess lösning, torde det derföre vara bäst att till utgångspunkt taga en kort utredning af det väsentliga i sjelfva familjelivet, för att sedermera, vid behandlingen af vårt egentliga ämne häraf göra användning. Ty till frågan om familjen måste dock alla frågor om det ena eller andra könets ställning i samhället återföras. Sedan vi sålunda fixerat vår utgångspunkt blefve det vår uppgift, först att i korthet söka göra oss reda för kvinnans rätta bestämmelse i lifvet och

plats i den menckliga samfundnsordningen. Till sist hafva vi att framställa några allmänna fordringar, som måste ställas på en förnuftig och tidsenlig lagstiftning för hustruns rättsliga ställning inom familjen. I denna vår uppsats tredje del få vi tillfälle att göra användning af resultaten af de båda föregående.

I. Om familjens allmänna begrepp.

Det allmännaste, man kan utsäga om den form af menckligt samlif, som bär namnet familj, är, att den, till skilnad från andra, mer eller mindre tillfälliga förbindelser menniskor emellan, hvilka grundas på ömsesidig öfverenskommelse eller aftal (bolag, sällskap, fromma stiftelser o. a. d.), är i alla sina väsentliga former *grundad på oafvislig, omedelbar förpligtelse*. Huruvida det kan anses såsom hvarje menniskas pligt att t. ex. söka sätta sig i den ställning, att hon kan inträda i äktenskap, må visserligen tills vidare lemnas alldeles derhän. Vi säga blott, att i de fall och med afseende på de förhållanden, der ett familjelif verkligt finnes, der har det, om det annars skall förtjena detta namn, tillkommit genom medvetandet om *omedelbar* förpligtelse, och dess fortbestånd hvilat på fortvaron af ett sådant medvetande. Deremot kan menniskan visserligen erkännas hafva pligt att t. ex. sörja för sin ekonomiska bergning och förkofran. Men det sätt, hvarpå detta skall ske, måste helt och hållet bero af den kloka beräkningen; någon pligt för menniskan att inträda i ett bolag, hvars ändamål är att bereda intressenterna ekonomisk vinst, kan aldrig uppvisas, annat än *om och för så vidt* hon funnit det vara ur ekonomisk synpunkt klokt att så göra och vet sig vara förpligtad till det, som hon, efter moget öfvervägande, funnit vara ur denna synpunkt klokt. Och en skyldighet att ställa sig bolagets reglor och beslut till efterrättelse kan först genom aftalet

(d. v. s. genom att vara frivilligt åtagen) anses komma till stånd. Pligten inträder sålunda i båda afseenden först medelbarligen. Familjen deremot måste grundas på *omedelbar* förpligtelse. På något, i sträng mening vetenskapligt bevis för denna sats kunna vi visserligen för tillfället icke inlåta oss ¹⁾. Emellertid torde det utan svårighet erkännas, att föräldrars pligt till en kärleksfull omvårdnad om och uppfostran af sina barn måste anses gifven oberoende af hvarje, mer eller mindre godtyckligt åtagen skyldighet å deras sida, utan är någonting, hvartill föräldrarne omedelbarligen och utan något förbehåll äro förpligtade. Och är nu denna pligt en för föräldrarna gemensam pligt, så är det gifvet, att de, redan härigenom, måste anses stå i ett, på omedelbar förpligtelse grundadt förhållande till hvarandra. Vi säga visst icke, att förhållandet tvenne makar emellan vore till sitt väsende fullständigt eller ens väsentligen angifvet derigenom, att man framhåller denna skyldighet eller med andra ord, att detta förhållande från förpligtelsen till barnens uppfostran skulle hemta sin giltighet och betydelse; vi framhålla blott, att man från denna synpunkt kan leda sig fram till insigt deri, att äfven förhållandet mellan man och hustru måste anses grundadt på en förpligtelse, som ej eger sin helgd derigenom, att den är frivilligt åtagen, och följaktligen genom frivillig öfverenskommelse kan upphöra. Tydligare och bestämdare framträder emellertid sanningen af denna sats, om man ger akt på det allmänna sedliga medvetandets uppfattning af familjen och på den form, hon erhållit såsom en frukt af sin historiska utveckling. Visserligen eger sjelfva den form, under hvilken äktenskap ingås, mycket, som påminner om ett fördrag. Att emellertid något annat och mer

¹⁾ Det torde benäget tillåtas förf. af denna uppsats att hänvisa de läsare och läsarinor, hvilka tilläfvventyrs önska en, åtminstone till anspråket mer vetenskaplig motivering af vare sig denna eller de följande satserna i denna uppsats första afdelning, till en af honom under sistlidne år utgifven, akademisk afhandling under titel: »Om familjens begrepp och väsentligaste grundformer». Upsala 1877.

än detta skall tänkas redan i denna form, antydes deraf, att den, i vårt land åtminstone, så snart ej hinder möta, försiggår i religionens namn eller är en religiös ceremoni. — Det ligger obestriddligen i begreppet om en förbindelse, som från ett fördrag eller frivillig öfverenskommelse skall hemta sin helgd, att motivet för dess ingående måste anses för förbindelsen likgiltigt, och att den kan, när samtliga kontrahenterna så finna för godt, genom en ny öfverenskommelse upplösas, utan att detta kan anses innebära något orätt å någon deras sida. Men intet dera kan det oförvillade sedliga medvetandet erkänna vara händelsen med äktenskapet. Vidare är den äktenskapliga förbindelsen till sin natur och sin omfattning sådan, att den omöjligen kan anses grundad på något fördrag eller öfverenskommelse. Ett sant äktenskap kommer nemligen ej till stånd, blott och bart genom en yttre ordning eller ett abstrakt rättsförhållande — endast genom kärlek och gemensamhet i alla lifvets förhållanden. Men om kärlek och lifsgemenskap kan man ej sluta aftal. Med andra ord kan det anförda äfven så uttryckas, att, under det fördraget blott kan hafva afseende på sådant, som för människan kan hafva betydelse endast och allenast såsom medel för ett annat ändamål, eger familjelifvet sitt värde i och genom sig sjelft, eller är ett godt, till hvars förverkligande människan är *omedelbart* förpligtad, och det vid vigseln afgifna samtycket eger sin betydelse blott och bart såsom en deklARATION, att den ömsesidiga förpligtelsen är för handen.

För att rätt fatta såväl sanningen som betydelsen af det anförda är det nödvändigt, att vi, om än i allra största korthet, söka göra oss reda för några af de allmännaste sanningar, dem den filosofiska sedeläran uppvisar med afseende på pligtens begrepp. När man säger, att en viss handling är en människas pligt, så förstår man dermed tydligen, att denna handling är af denna människa oafvisligen fordrad, d. v. s. fordrad, ej såsom medel för något annat, utan såsom i och genom sig

sjelf nödvändig. Tydligt är, att en sådan handling, för att ega sedligt värde, måste företagas för sin egen skull eller derföre, att den är pligt, och blott derföre. Frukta för straff eller hoppet om belöning, vare sig i detta eller i ett kommande lif, kan lika litet som någon annan bialsigt göra människans handlingssätt verkligen pligtenligt. En yttre laglydnad gör icke här tillfyllest, människans vilja och sinnesförfattning måste rikta sig på pligten. Och något annat och mer kan här egentligen icke fordras. En god och i sin godhet fast och energisk vilja eger i och genom sig sjelf sitt värde, äfven om utförandet eller resultatet i det yttre icke alltid skulle öfverensstämma med afsigtens renhet.

Man skulle emellertid hafva illa uppfattat det ofvan sagda, om man ansåge sig befogad att häraf draga den slutsatsen, att pligtuppfyllelsen ej för människan skulle innebära ett godt, och visserligen ett godt allt igenom eller det högsta af allt godt. Sin godhet eger pligten derigenom, att hon utgår från människans sanna väsen och är nödvändig för människans sanna lif. För att fatta detta måste vi se till, hvad människan i sin sanning är.

Människan är ett sinligt förnuftsväsen. Sinligheten hos henne röjer sig deri, att hon är begränsad och beroende af en verld utom sig och är förgängelsen underkastad. Men människan känner och vet, att hos henne finnes något, som är fritt från denna inskränkning. Hon har medvetande om ett evigt och oförgångligt, en verld, den förgängelsen ej träffar, och hon förnimmer, att hon, genom sin odödliga själ, är medborgare i denna verld. Vore hon ej detta, hade hon ej det oförgångliga och odödliga till för sin uppfattning, om än dunkelt, så vore sjelfva medvetandet om förgängelsen för henne en omöjlighet. Deri röjer sig förnuftigheten hos människan, derigenom är hon höjd öfver de rena naturvarelserna.

Fråga vi nu, hvori den öfversinliga världens egentliga

väsande består, så måste svaret blifva, att den måste vara en personlig eller medveten verklighet. Det opersonliga och döda är nemligen till sin natur beroende af annat och förgängligt, väl icke i alla afseenden, det skulle då upplösa sig i det rena intet, men altjemt på något sätt och i någon mening. En närmare utredning af personlighetens begrepp skulle deremot lätt visa, att den till sitt väsen är fri från dessa inskränningar, och att de endast kunna tillkomma den ändliga personen och då just i de afseenden, i hvilka den icke är fullt personlig, utan är i sin personlighet inskränkt.

Af det sagda framgår, att det medvetna och personliga hos människan (hennes odödliga själ) är hennes sanna väsen. Det är ock från detta väsen, som pligten utgår. Närmast eger den sin grund i hvarje människas eget personliga väsen eller är, som detta vanligen plägar uttryckas, nödvändig för hennes odödliga själs eviga salighet. Ur denna synpunkt är pligten för hvarje människa egendomlig. Samma skyldigheter ega vi människor visserligen icke, och allt tal härom bör lika sorgfälligt undvikas som påståendet, att vi skulle hafva samma rättigheter. Men de pligter, vi ega, äro för oss alla lika oeftergiftiga, våra rättigheter lika heliga. Emellertid får man ej förbise, att detta människans sanna väsen lefver sitt eviga lif i innerlig personlig lifsgemenskap med andra sådana personliga väsen, och att det i Gud, som är det högsta personliga väsendet, eger grunden till allt sitt lif. »I honom lefva vi, röras och hafva vår varelse», säger Paulus. Inom andarnes verld eller Guds eviga rike eger en innerlig personlig lifsgemenskap rum. Denna lifsgemenskap har till följd, att det i sjelfva verket är omöjligt för människan att ställa sig sitt eget väsendes fordringar till efter rättelse, utan att ställa sig i rätt förhållande till andra. Fullständigare kan detta så uttryckas, att äfven andra personliga väsenden och ytterst Gud, i och genom sin lifsgemenskap med människans sanna väsen,

ställa fordringar på henne, hvilka fordringar stå i full öfverensstämmelse med dem, som utgå från hennes eget väsen. Om nu människan genom pligtens uppfyllelse vinner sitt sanna goda, så inse vi, att detta goda måste vara hennes personliga lif i innerlig personlig lifsgemenskap med andra personer eller, med andra ord, Guds rikets tillkomst på jorden. Det, som under detta lifvet visar sig vara för människan ett sannskyldigt godt, är de personliga förhållandena, särdeles de, som framträda i mer afgjordt personlig och innerlig form, d. v. s. under form af en högre och renare kärlek. Allt annat, ehvad det än må vara, är till sin natur ett lägre och får sin betydelse först genom sitt sammanhang med det personliga lifvet i de nämnda personliga förhållandena, såsom dess livsvilkor, medel och förutsättning. Vi förstå då ock »det yppersta budet i lagen», att »Du skall älska Herren, din Gud af allt ditt hjerta och af all din själ och af all din håg och af alla dina krafter och din nästa såsom dig sjelf.»

Såsom en efterlefnad af en död pligtformel får det sedliga lifvet tydligen icke tänkas. Det gör sig gällande äfven under formen af en innerlig känsla. Till sin natur lefvande, fordrar det icke blott handlingssättets lagenlighet, det yttre uppfyllandet af döda stadgar, utan äfven och framför allt sinnets renhet och hela människans genomgående förädling, ända derhän, att allt, såvidt möjligt, sättes i samband med det personliga kärlekslifvet. I denna mening sträcker det sina fordringar äfven ned till de minsta detaljer — till allt, som på ett eller annat sätt kan vara beroende af människans vilja. Derföre heter det ock: »bevara *ditt hjerta* med all flit, ty derutaf går lifvet».

Efter dessa korta betraktelser öfver förpligtelsens allmänna natur återgå vi till familjen. Fruktlöst visar det sig vara att ur människans väsen, då hon betraktas blott och bart såsom individ, vid sidan af andra individer, förklara hennes pligter

såsom familjemedlem. Familjen måste fastmer uppfattas såsom ett lefvande eller organiskt helt af människor, tänkta såsom personer. Då det nu är människans pligt att utveckla sitt personliga lif, och då familjelifvet utgör en form af detta lif, se vi deri grunden till hennes pligter med afseende på familjelifvet, samt huru detta lif är ett sannskyldigt godt för henne. En utredning af familjens begrepp, företagen i rent vetenskapligt syfte, skulle det nu tillkomma, att, från en rent förut-sättningslös ståndpunkt, bevisa de nämnda satserna. För vårt nuvarande ändamål må det vara nog att söka åtminstone antydningsvis påvisa, hurusom icke blott den form, i hvilken familjen alltjemt framträdt hos Vesterlandets folk, utan i synnerhet den djupare uppfattning af familjelifvet och dess förhållanden, som redan arbetat och än vidare arbetar sig fram till erkännande inom de moderna folkens, af kristendomen upplysta och mer eller mindre fullständigt genomträngda medvetande, finna sin förklaring och sitt berättigande deri, att familjen är ett lefvande helt af sina medlemmar, hvilket, likasom dessa, till sitt egentliga väsen är personligt, en öfversinlig princip, som, genom att förpligta människans vilja, bestämmande ingriper i hennes timliga lif.

För att rätt fatta betydelsen af det sagda måste vi först af allt söka göra oss reda, för hvad man rätteligen har att förstå dermed, att familjen utgör ett lefvande helt eller med andra ord är en organism. Lätt nog kunna vi emellertid, åtminstone från någon sida angifva, hvad man i dagligt tal förstår med en organism. Man säger växter, djur och människor vara organiska, under det man fränkänner de döda tingen denna egenskap. Låtom oss då tänka efter hvad, som för de förra slagen af naturföremål är utmärkande till skilnad från de senare! Sönderhugger man t. ex. en sten i flera delar, så består hvarje del för sig, likaväl som förut, och undergår ingen annan förändring, än den, att icke längre hänga tillsammans

med de andra delarna. Icke så, om man söndersargar t. ex. ett lefvande djur eller en menniska. Lifvet upphör då i de från hvarandra skilda delarne, och i allmänhet gäller det, att om en lem eller ett organ lider, så lider äfven det hela, och förstöres ett viktigare organ, så upphör lifvet i det hela. Undantag från en dylik regel kunna visserligen uppvisas från växtlifvets och det lägre djurlifvets gebit, men detta visar blott, att dithörande föremål, såsom organismer betraktade, stå lågt, d. v. s. att de i vissa afseenden *icke* äro organiska. Ju högre en organism står, ju strängare gäller den anförda regeln. Tänka vi oss nu ett väsen, som är fullt organiskt eller en absolut organism, så måste den lagen tydligen här gälla utan inskränkning, så att, om blott ett organ i minsta mån skadades, så skulle lifvet i det hela upphöra. Något sådant påträffa vi visserligen aldrig inom naturens riken. Men i människans personliga lif röjer sig ett organiskt sammanhang af strängare art, än i naturen. Så inom människans sedliga lif. Derföre heter det ock med rätta, att den, som kränker ett bud, han kränker ock alla. Så ock inom samhällslifvet. Hvarje människas *verkliga* rätt är lika helig som millioners eller alla människors tillhoppa. —

Tillämpa vi det anförda på familjen, så finna vi först, att, ehuru hon visserligen upprättas genom sina medlemmars fria vilja, och den förutan icke kan tänkas komma till stånd, så måste hon dock tänkas så till vida och i den meningen vara af dem oberoende, att hon ej, utan att dessa svika sin pligt, kan af dem godtyckligt upplösas. I viss mån kan detta sägas vara gifvet redan derigenom, att hon är grundad på omedelbar förpligtelse. Ty om det än för människan är *fysiskt* möjligt att svika sin pligt, så är det dock aldrig *moraliskt* möjligt att göra det, d. v. s. pligten kvarstår alltjemt såsom pligt, äfven om människor ej uppfylla den. Men är familjen ett organiskt helt, som förpligtar människan, och hvilket följaktligen, likasom

alt, med hvilket detta är händelsen, måste anses tillhöra hennes sanna väsen, så följer vidare, att denna pligt ej kan tillhöra människan blott under en del af hennes lif, utan måste anses konstant. Detta är tydligt, blott man besinnar, att de särskilda organen i en organism ej kunna lefva sitt sanna lif, utan det hela, följaktligen ej heller familjemedlemmen lefva ett sant sedligt lif, om han rycktes bort från det hela eller detta hela upplöstes. Vi syfta här särskildt på äktenskapet, men äfven förhållandet mellan föräldrar och barn måste, åtminstone från någon sida sedt, anses såsom oupplösligt, hvilket deremot vore otänkbart, så framt äktenskapet ej vore annat än en summa af eller en tillfällig relation makarne emellan. När vi sålunda sagt äktenskapet vara *moraliskt* oupplösligt förstå vi dermed, att det, om annars någon verklig äktenskaplig enhet varit för handen, under makarnes lifstid omöjligen kan upplösas, utan att endera af makarne eller möjligen begge svika sin pligt. Dermed vilja vi dock för ingen del neka, att ju icke det kan vara människans både rätt och pligt att utträda ur en förbindelse, som antingen aldrig varit eller ock — visserligen genom pligtförgätenhet å endera sidan — upphört att vara ett verkligt äktenskap, ty här *har* det organiska lifvet aldrig funnits eller redan upphört och en sådan förbindelse är icke en sedlig, utan en osedlig förbindelse. Staten bör ock se till, att ingen af dess medlemmar tvingas att i en sådan qvarstå. — Men likasom vidare alla äktenskap, ingångna endast för en viss tid eller på behaglig tid, måste anses förkastliga, så måste detta gälla äfven om allt slags månggifte. Den organiska karakteren hos familjelifvet fordrar nemligen, efter hvad vi nämt, en fullständig bestämdhet eller gemensamhet i alla afseenden, som med familjeförhållandena stå i något sammanhang, hvilket omöjliggör att endera maken kunde ega dylika förhållanden gemensamma med någon annan. Att tänka sig, att månggifte vore på minsta sätt förenligt med

verkligen organiskt ordnade familjeförhållanden vore lika orimligt som att tänka sig, att tvenne människor skulle hafva ett hufvud eller någonting dylikt. Erfarenheten visar oss ock, att månggifte ledt till sådana slitningar och rubbningar i det menskliga lifvet, hvilka just utgöra motsatsen till en organisk ordning inom detta lif. Slutligen följer ock af familjens organiska karakter, att barnens vård och uppfostran bör anses såsom på en gång en rätt och en pligt för barnens föräldrar. Dessa böra nemligen vårda, icke blott den äktenskapliga enheten sins emellan, utan jemväl äfven, just i följd af familjeförhållandenas organiska samband, sin familjs alla intressen. Och att barnauppfostran är ett familjeintresse, torde utan gensägelse erkännas, blott man besinnar, att den förutan blefve ej hela den natursida hos människan, som närmast sammanhänger med familjen, fullständigt ordnad efter det personliga lifvets fordringar, hvartill tydligen äfven hör, att barnen från naturvarer ser uppfostras till sedliga väsenden, eller rättare att deras utveckling, under den period af lifvet, då de ännu ej kunna betraktas såsom ansvariga väsen, så ledes, att ett religiöst och sedligt lif hos dem med största möjliga lätthet kan göra sig gällande.

Hos Vesterlandets folk har familjen utvecklats till ett organiskt eller lefvande helt, och äktenskapets oupplöslighet, månggiftets förkastlighet och föräldrarnes pligt och rätt att sjelfva vårda och uppfostra sina barn hafva ock alltjemt ansetts väsentliga för samfundsordningen, sådan den hos dessa folk gestaltat sig. Röster hafva emellertid understundom höjt sig, äfven bland dessa folk, yrkande på förändringar i detta afseende. Icke blott att den menskliga tygellösheten här, såsom på andra områden, funnit hvarje band på sitt godtycke obefogadt och derföre ej gerna velat finna sig i de inskränkingar, dem en stadgad, på verklig förpligtelse och aktning för andras rätt grundad samfundsordning måste medföra — äfven

djupare andar från skilda tider hafva gjort sig till målsmän för utopistiska framtidsdrömmar om en ny gyllne ålder för jordens barn, då äfven familjelifvets grundvalar skulle störas. Den klassiska bildningens heros, Plato förvisade från sin idealstat oupplösliga äktenskap och lärde, att temporära äktenskapliga förbindelser borde ingås på de styrandes befallning och mellan dem, som de förordnade, samt att barnen strax efter födelsen borde tagas från föräldrarne för att öfverlemnas åt offentliga embetsmäns vård. Det öfversinliga och gudomliga, det eviga och oförgängliga utgjorde visserligen alltjemt ögonmärket för denne store tänkare, men, ur stånd att, med de förutsättningar, från hvilka han, qvarstående på en hednisk ståndpunkt, ej kunnat frigöra sig, komma till rätt insigt i dettas natur såsom varande alltigenom personligt, kunde han ej heller tillmäta egentligt sedligt värde åt lifvets innerligare och personliga förhållanden. Hufvudsaken för honom var, att de, som hade den bästa insigten i det öfversinliga, skulle få vara de styrande i alla det menskliga lifvets förhållanden, ty, anmärkte han, »den, som vet det rätta, han gör ock det rätta». Utvecklingen af ett familjelif i egentlig bemärkelse skulle emellertid härför vara skadligt. Det skulle nemligen innebära, att vid sidan af de (öfversinliga) intressen, dem de styrande i staten skulle representera, andra intressen finge göra sig sjelfständigt gällande. Allt detta beror, såsom nämt, derpå, att Plato icke kommit fram till insigt deri, att den öfversinliga verlden är till sitt väsen personlig eller, med andra ord, att det personliga ensamt i och genom sig sjelft eger ett sant och evigt värde, en sanning, som först genom kristendomen kommit menskligheten till del.

Protester mot ett ordnadt familjelif hafva emellertid försports äfven i nyare tider, men dessa protester hafva utgått från andra förutsättningar och framträdt i annan form. Antikens folk kommo i allmänhet icke längre i utvecklingen af sitt

familjemedvetande, än att familjen här uppfattades såsom ett organiskt eller lefvande helt. Det blef de folk förbehållet, hvilka togo i arf icke blott den antika bildningen, utan jemväl äfven det genom kristendomen till lif väckta personlighetsmedvetandet, att, med användning af detta medvetande på familjelifvet och dess förhållanden, uppfatta och i lifvet förverkliga detta familjelif såsom ett i sin sanning personligt lif. Detta kunde emellertid blott småningom gå för sig. Så länge ännu familjen qvarstod såsom en mer eller mindre opersonlig makt, kände den menckliga individen, som vaknat till medvetande om sitt eviga värde såsom person, dess anspråk på henne såsom oberättigade. Detta har fått sitt uttryck i den Ny-Romantiska skolan och andra, med henne beslägtade riktningar i nyare tider. Utan tvifvel ligger häri något berättigadt. Det visar sig icke blott omöjligt att vid en mer eller mindre oorganisk uppfattning af familjen (t. ex. i analogi med ett bolag el. d.) undvika, att den ena menniskan skulle anses behandla den andra såsom ett blott medel (öfver henne utöfva en oberättigad makt), något, som alltjemt för menniskan måste vara förnedrande och otillåtet. I sjelfva verket måste det ock anses för menniskan förnedrande att såsom person subordinera under en opersonlig (låt vara organisk) makt. Men något sådant kan ej pligten ålägga menniskan, ty pligten är ett uttryck för menniskans sanna lif och måste anses, långt ifrån att förnedra, tvärtom höja och i sanning förädla menniskan. Den katolska kyrkans lära om celibatets helighet icke mindre, än den moderna tidens samhällsupplösande utopism, hafva båda i medvetandet härom sina rötter och deras protester mot familjelifvet kunna, rätt fattade, endast anses sträcka sig till detta lif, såvidt i det samma något opersonligt förefinnes. Enda sättet att tillbakavisa båda synes då vara att i lif och lära göra familjelifvet gällande såsom ett verkligen personligt lif (ett kärlekslif i ordets egentligaste bemärkelse). Vi må

emellertid se till, hvad som dermed vinnes, utöfver det, som framgår såsom resultat deraf, att familjen uppfattas såsom ett lefvande helt (ehuru möjligen såsom en mer eller mindre opersonlig enhet). Vår framställning häraf blifver tillika en redogörelse för de framsteg, vårt kristna medvetande i förevarande afseende gjort utöfver det antika.

Klart är, att man vid hvarje fullständig redogörelse för familjen och dess förhållanden måste betrakta henne från trenne olika synpunkter, nemligen med afseende på motivet för hennes konstituerande (äktenskapets ingående), med afseende på sjelfva äktenskapet och förhållandet makarne emellan och ändtligen med afseende på förhållandet mellan föräldrar och barn. Gå vi nu först att se till hvad, som i först nämnda afseende måste anses följa deraf, att familjelifvet uppfattas såsom ett väsentligen personligt lif, så är det klart, att motivet måste fattas såsom rent personligt. Det är en följd af den innerliga lifsgemenskap, som, efter hvad vi ofvan nämt, är utmärkande för allt personligt, att motivet såsom personligt måste framträda under form af kärlek och icke blott kärlek i allmänhet, utan såsom kärlek till en viss person, m. a. o. såsom rent personlig böjelse för en viss individ. Kärleken könen emellan är sålunda en särskild och visserligen egendomligt bestämd form af den allmänna kärlek, som i de personliga väsendenas lifsgemenskap har sin grund, och är såsom sådan till sin natur öfversinlig samt har ett evigt värde eller är en yttring redan i ändlighetens verld af det eviga lifvet. Sin egendomliga karaktär erhåller den derigenom, att den har sin grund i det särskilda slag af lifsgemenskap, som i familjelifvet får sitt uttryck. En följd häraf är, att kärleken förpligtar, eller att det är de personers pligt, som hysa verklig kärlek till hvarandra, att genom äktenskaps ingående bringa detta slag af personlig lifsgemenskap till vederbörlig utveckling. Ty de menniskor, hvilka *kunna* förverkliga ett sanskyldigt godt i vår verld, deras *pligt*

är det ock att så göra. Något annat motiv för äktenskaps ingående kan deremot ej anses sedligt berättigadt. Vi behöfva här icke länge orda derom, att hvarje lägre bestämningsgrund, hvarje beräkning på timliga fördelar af ekonomisk eller annan art måste anses såsom sedligt förkastlig. Den, som af sådana bevekelsegrunder inträder i det äkta ståndet, han behandlar sin maka såsom ett medel för ett främmande ändamål och förnedrar derigenom både sig sjelf och henne. Men man har i våra dagar börjat tala om och äfven förorda s. k. *reflekterade* äktenskap. Härmed skulle man förstå sådana äktenskapliga föreningar, som ingås utan egentlig böjelse, blott derföre, att de blifvande makarne mer eller mindre klart fatta det såsom sin bestämmelse och pligt såsom menniskor att inträda i äktenskap. En af den nyare tidens störste tänkare, den tyske filosofen Hegel, har ifrigt förordat sådana äktenskap, dertill historiskt föranledd af den s. k. Ny-Romantiska skolans öfverdådiga kärlekssvärmeri, som ledt till de vådligaste följder i sedligt afseende. Menniskans naturliga längtan att »lefvä för en ädel efterverld»¹⁾ angifves af honom och hans efterföljare såsom det rätta hufvudmotivet. Ehuru här onekligen blifvit framhållet, att ett personligt eller från det personliga lifvet utgående behof obestridligen måste ligga till grund för ett sant äktenskap, så finner man dock lätt, att detta personliga lifsbehof, här, der det ej får framträda under formen af individuelt personlig böjelse — denna skulle, menar man, sakna egentligen sedligt värde, ty den vore grundad på tillfällighet och godtycke — blifvit fattadt allt för ofullständigt och innehållstomt. Först och främst må vi anmärka, att, om familjen är grundad på omedelbar förpligtelse, och om all förpligtelse måste anses fullständigt bestämma människans handlingssätt, så lemnas här intet rum, vare sig för godtycke eller för hän-

¹⁾ Snellman: »Det går an, taffa ur lifvet, fortsättning». Stockholm 1840 pag. 11.

syn till sådant, med afseende på hvilket ingen *omedelbar* förpligtelse eger rum, utan som blott kan hafva sin betydelse såsom medel för ett annat. Detta måste ock gälla valet af den blifvande maken eller maken. Men under annan form kan en sådan pligt ej framträda än under kärlekens form, ty först derigenom blir den ett uttryck för ett personligt lif. Till samma resultat kommer man, och det ännu bestämdare, om man ger akt på, att familjen är ett lefvande helt och ett personligt sådant. Ty för det lefvande och organiska kan det omöjliga vara likgiltigt, af hvilka organer det för sitt lif betjenar sig. Att antaga, att ett sant äktenskapligt lif skulle kunna komma till stånd, utan att någon art af böjelse eller kärlek förenade makarne, eller att det öfver hufvud taget vore en mer eller mindre likgiltig sak, mellan hvilka äktenskap inginges, vore lika orimligt som att hålla före, att en människa kunde lefva, om man afhögge hennes hufvud och i det afhuggnas ställe satte ett annat hufvud, som tillhört en annan människa. Vi säga härmed hvarken, att ju icke för den ena människan hennes äktenskapliga lif kan vara *mer* en förståndets, för den andra *mer* en hjertats sak — detta beror på de särskilda människornas individualitet, karaktär, temperament, lefnadsriktning o. d., ej heller vilja vi neka, att ju icke en, i sin utgångspunkt å endera eller möjligen båda makarnes sida mer reflekterad förbindelse sedermera kan öfvergå till en verkligen innerlig och personlig¹⁾ — men *egentligen* sedligt värde får den först *efter* denna öfvergång.

Då de, som förordat reflekterade äktenskap, ej, genom att tillerkänna den personliga kärleken ett sant sedligt värde, kunnat uppvisa en omedelbar förpligtelse vid valet af make eller maka, så hafva de antingen lemnat detta åt slumpen eller

¹⁾ Detta utgör en omvändning af Hegels påstående, att en af individuel böjelse ingången äktenskaplig förening, ehuru härfluten ur en mindre ren källa, sedermera kan öfvergå till en sedlig förbindelse.

ock härvid tagit sin tillflykt till mångfaldiga egoistiska bialsigter, hvilka, då längtan att lefva »för en ädel efterverld», dels kan tillfredsställas på många andra sätt, dels visar sig otillräcklig för att förmå menniskan att underkasta sig de inskränknigar i godtycke och sjelfsvåld, dem äktenskapet medför, äfven utsträckts till sjelfva beslutet att i äktenskap inträda. Så mycket är åtminstone gifvet, att öfver dylika bitankar ej en afgjord förkastelsedom kan af dem uttalas. Men att dessa äro sedligt förkastliga och innebära, att den ena menniskan af den andra behandlas såsom ett blott medel, är sjelffallet.

I sammanhang med det anförda står frågan, om hvarje människa har en oafvislig pligt att inträda i äktenskap. Obe- stridligen medför det äktenskapliga lifvet en större innehållsrikedom i det sedliga lifvet än celibatet och torde väl derföre under *fullt* normala förhållanden angifva en högre sedlig ståndpunkt än detta. Men, som härvid mycket måste inverka, som ej är af människans fria vilja beroende, och äfvenså det sedliga lifvet kan genom andra sedliga uppgifter vinna vederbörlig innehållsrikedom, torde man i detta afseende böra gå till väga med mycken försigtighet och taga sig till vara för förhastade omdömen¹⁾. Hufvudsaken är emellertid, att en verkligen ren, personlig böjelse eger ett absolut värde, och att det följaktligen är den människas pligt, som eger en sådan, att göra, hvad hon kan, för dess utveckling och öfvergång till en äktenskaplig förening.

Betrakta vi åter det redan ingångna äktenskapet ur denna

¹⁾ I sin ofvan citerade afhandling (pag. 157) har författaren uttalat en åsigt, som torde förefalla mången såsom stridande mot det nu anförda. Striden torde dock mer angå ord och uttryckssätt, än mening. När vi der sagt det under normala förhållanden vara hvarje människas pligt att förverkliga familjen, hafva vi nemligen först och främst blott menat att *söka* förverkliga henne eller att rikta sin vilja på hennes förverkligande, detta mot den anmärkning, vi der- vid hört framställas, att detta ej vore af den fria viljan beroende. Men vidare måste tydligen uttrycket »normala förhållanden» här fattas i sin allra strängaste bemärkelse. (Jmf. p. anf. st. pag. 9 m. fl. st.)

personliga synpunkt eller såsom ett personligt förhållande, så adlas här äktenskapets oupplöslighet till en innerlig och ömsesidig *trohet*. Denna trohet innebär, att båda makarne måste uppfatta sina skyldigheter såsom *lika oeftergifliga och heliga*. Häraf följer dock, här lika så litet som inom andra sferer af menskligt lif, att de båda skulle hafva *samma* skyldigheter och rättigheter, utan måste dessa fastmer vara till innehållet väsentligen olika.

Vi hafva anmärkt, att äktenskapets organiska karaktär måste innebära, att månggifte måste anses ovilkorligen förkastligt. Men den fullständigare och rikare uppfattning af familjen och dess alla förhållanden, som i det kristna medvetandet har sina rötter, innebär och medför i detta afseende, att gemensamheten icke blott omöjliggör flera samtida förbindelser af detta slag, utan att den äfven måste utsträckas dertill, att äktenskapet enar makarne för hela lifvet och med afseende på alla dess förhållanden. Härmed är dock ej ut-sagdt, att de icke mot hvarandra både kunna och böra bibehålla sin sjelfständighet i den bemärkelsen, att de hvar för sig ega och sjelfständigt bevaka de intressen, som tillkomma dem såsom menniskor i allmänhet och makar i synnerhet, ty äfven såsom sådana ega de, efter hvad vi nämt, sina särskilda rättigheter och skyldigheter. Vi säga blott, att intet enda intresse kan hos någondera maken tänkas, som ej *väsentligen modifieras* deraf, att de till hvarandra stå i det äktenskapliga förhållandet. Det är nemligen det egna med det organiska lifvet i allmänhet, att det helas lif ej innebär inskränkning i de särskilda organens sjelfständighet. Till detta torde vi längre fram få tillfälle att återkomma, då fråga uppstår om hustruns rättigheter inom familjen. Vi anmärka här blott, att liksom gemensamheten, så bör ock de båda makarnes sjelfständighet af staten i lag garanteras, så snart den samhällsutveckling är uppnådd, att detta är möjligt och ändamålsenligt.

Vi nämde, att äktenskapet bör vara en förbindelse för hela lifvet. Vi vilja här icke lemna tillfället obegagnadt att uttala vår mening rörande ett närbeslägtadt ämne, som eger den betydelsen för hela det sociala lifvet, att det, efter hvad vi längre fram torde få tillfälle att antyda, utöfvar inflytande äfven på den fråga, som i denna uppsats närmast föreligger oss. Ämnet är visserligen af natur att för sin fullständiga utredning fordra en afhandling för sig, en afhandling, som då finge till sin ledsamma uppgift att blotta vissa nattdidor i vår tids sedliga och sociala lif. Äktenskapen borde, enligt vår åsigt, ingås vid en mindre långt framskriden ålder, än som, hvad mankønet angår, i våra dagar är händelsen, åtminstone inom de bildade klasserna i vårt land. Icke blott, att vi häri se det enda förnuftsensliga botemedlet mot flera djupa sedliga missförhållanden, vi hålla äfven före, att det skulle omedelbart bidra till ett högre, renare och innerligare familjelif. Ty först och främst skulle härigenom, *åtminstone* så tillvida som den period af mannens lif, då äktenskaps ingående vore för honom möjligt, blefve längre, mer tillfälle lemnas till fritt val och följaktligen äktenskap ingås mer af personlig böjelse än af timliga beräkningar eller åtminstone med hänsyn till timliga bialsigter än, som nu ofta beklagligen torde vara händelsen, dels kunde det då verkligen blifva fråga om en gemensamhet för hela lifvet och ej för en viss del deraf, åtminstone icke blott för den, då mannens krafter redan börjat aftaga af ålder och ett oordentligt lefnadssätt, och »leda vid ungarlislifvet» instält sig. Klart är, att ett äktenskap, ingånget vid den period af lifvet, då människans utveckling visserligen kommit så långt, att hon kan betraktas såsom för sina gerningar fullt ansvarig (»att hon vet, hvad hon vill»), men dock å andra sidan ännu ej är till sin riktning så fullt bestämd, att icke det äktenskapliga lifvet kan på denna riktning utöfva ett genomgripande inflytande, eger i denna omständighet något, som befordrar dess

utveckling till högre grad af innerlig och fullständig gemenskap makarne emellan. En hvar har nog erfarit det gemensamma minnets enande makt å ena sidan, huru skilda antecedentia söndra å den andra. Härtill kommer, att något så när likhet i ålder torde vara önskvärd, så framt full likställighet makarne emellan skall komma till stånd, och att fadren före den tid, då han, enligt naturens lagar, måste lemna det jordiska, borde hafva hunnit afsluta barnens uppfostran. De skäl, man understundom hört anföras mot tidiga äktenskap å mannens sida, utfalla i allmänhet till försök att rita den lede fienden på väggen för att få piska honom. Nekas må visserligen icke, att äktenskap, ingångna af böjelse och vid tidig ålder innebära en hög samhällsutveckling, och att här, likasom öfverallt, är det *svårt* att införa en dylik, icke minst derföre, att den förutsätter en hög allmän sedlig ståndpunkt och noggrann sjelfpröfning hos individen och folket. Emellertid må man ej rygga tillbaka för det svåra, blott derföre att det är svårt, om blott förutsättningarne för dess genomförande äro för handen, äfven om försöken en eller annan gång skulle utfalla olyckligt. Medgifvas må å andra sidan, att reflekterade äktenskap, ingångna vid en mer framskriden ålder jemförelsevis sällan utfalla så fullkomligt olyckligt, att t. ex. skilnad kan ifrågasättas och sökas. Men till en verklig högre utveckling af familjelifvet kommer man här sällan, ty gemenskapen blir lätt mer eller mindre ofullständig. — Fråga vi emellertid efter medlen till att göra tidiga äktenskap å mankönets sida mer allmänna, så torde väl de ekonomiska svårigheterna vara de värsta och de svåraste att undanrödja, helst den allmänna opinionens förkastelse ofta baserar sig på dessa. Såsom medel till detta hinders undanrödjande, äfven på nationalrikedomens nu varande ståndpunkt, må vi emellertid här framhålla först och främst en ändamålsenligare fördelning af arbetet folkets medlemmar emellan, så att hvar och en finge

det verksamhetsfält sig anvisadt, som bäst öfverensstämmer med hans anlag, och der han följaktligen bäst kan vara i tillfälle att, genom för sig och det allmänna gagnande verksamhet, förvärfva sitt uppehälle. Emellertid återstår i detta afseende mycket att önska. De klagomål, som en gång uttalades af en af våra framfarne störste konungar, att sådana personer söka inträde i rikets tjenst, »som fast bättre vore, att de stode qvar vid yxan och trästocken, än befattade sig med rikets styrelse», hafva ännu ej tystnat och kunna det ej heller. Att »låta sina söner studera», äfven om dessa sakna alla anlag för studier, anses ännu vara något för medellösa föräldrar synnerligen berömvärdt. Offentliga och enskilda understöd åt sådana ynglingar, som till egen och andras skada öfverbefolka elementarläroverk, universitet och tillämpningsskolor, befördran på embetsmannabanan, mindre efter skicklighet, än efter tjensteålder och andra pappersmeriter, i förening med många andra omständigheter af olika slag räcka hvarandra handen för att förmå mängen att beträda en lefnadsbana, för hvilken han aldrig varit danad, och der han icke blott skadar sig sjelf, utan äfven de mångfaldiga andra, verkligen begåfvade, för hvilka han står i vägen. — En strängare arbetsfördelning och krafternas koncentrerings på en mer inskränkt lifsuppgift, såväl under sjelfva det egentliga lifsarbetet, som under beredelsen dertill vore vidare önskvärd äfven ur andra synpunkter, än den här i fråga varande och detta i synnerhet för ett folk, litet som vårt, som derföre behöfver i ordets strängaste bemärkelse koncentrera sina krafter. Men vi må slutligen ej förglömma, att minskning af pretentioner på yppighet och lefnadsnjutning, krig på lif och död mot fåfänga och fördomar af alla slag, försakelse, sparsamhet, arbetsamhet, sträng sedlighet och innerlig gudsfruktan, allt hos båda könen, i förening med den öfvervillighet, som i de personliga förhållandena och det husliga lifvets stilla lycka ser lifvets högsta goda, samt till sist, något, hvartill vi längre fram

torde återkomma — en ändamålsenligare uppfostran af qvinnan, så att hon kan bidraga till familjens uppehälle, i väsentlig mån skulle föra vårt folk framåt i förevarande afseende, flera andra åtgärder att här förtiga. Och detta är det egna, att alla de medel, som rimligen kunna användas för att på nu föreslagna sätt, d. v. s. genom tidiga äktenskap af verklig böjelse, bota vår tids sociala lyten, äro i sig sjelfva goda och förnuftsensliga, under det deremot många andra medel, som i detta afseende rekommenderats, äro i sig sjelfva förnuftsstridiga och förkastliga.

Vi hafva måhända något länge uppehållit oss vid denna sak, hvilken tydligen mindre tillhör en kort redogörelse för familjens allmänna begrepp, än den är en tillämpning deraf på gifna förhållanden. Vi hafva emellertid ansett det öfverensstämma med denna uppsats syfte att af de framställda principerna göra dylika tillämpningar, såvidt de för dess hufvud-innehåll kunna vara af betydelse.

Hvad slutligen angår förhållandet mellan föräldrar och barn, så måste tydligen äfven detta uppfattas såsom ett personligt förhållande, något, som vinnës derigenom, att föräldrarne betrakta sina barn, icke blott såsom materiel för sin uppfostrande verksamhet, utan jemväl såsom sjelfständiga personliga väsen af ett absolut och evigt värde, till hvilka väsenden de stå i ett innerligt personligt förhållande. Då emellertid förhållandet mellan föräldrar och barn ej för vårt nuvarande ändamål är af omedelbar vigt, inskränka vi oss här till att framhålla, att det, som ur förevarande synpunkt åligger föräldrarne, är *kärleksfullhet* i sitt förhållande till barnen, hvilken kärleksfullhet adlar den barnsliga lydningen till genkärlek och *förtroende*.

Såsom på en gång resultatet af vår korta utredning af familjens allmänna begrepp och utgångspunkten för vidare undersökningar fasthålla vi emellertid, att familjelifvet måste i

lära uppfattas och i lifvet göras gällande, icke blott såsom ett organiskt lif, utan derjemte äfven såsom ett personligt lif i personliga förhållanden, d. v. s. såsom ett kärlekslif i ordets högre och egentliga bemärkelse. Endast härigenom kan den gamla motsatsen mellan den enskildes rätt och samhällslivets fordringar på detta område öfvervinnas och försonas.

(Forts.)

3. Magnhild,

af Björnstjerne Björnson.

Föredrag af Ernst Beckman.

Knappt hade ljuden af de sjelfmördande revolverskotten i Kongen förklingat, och kungadömet och statskyrkan af Björnson fått afsked på grått papper — och dertill, såsom för tjenstefel afsatta, utan pension — förrän ryktet spred sig att Björnson skrifvit en ny »Fortälling». Genast stodo för själens öga bilder från Synnöve, Arne, en glad Gut, Fiskerjenten Brudeslätten, vänligt vinkande, som ville de säga: kommen, sen, här är född en fager syster! Och Björnsons varma beundrare, bland hvilka äfven jag vågar räkna mig, togo med stora förväntningar *Magnhild* i sin hand.

Vi göra oss ofta skyldiga till otacksamhetens synd. Särskilt visa vi dem, som rikta vår ande, föga erkänsla. Hvad belöning kan vara dem kärkommare, hvad gärd af tack värdigare, än att man allvarligt söker att spåra tanken i deras verk? Detta har jag efter förmåga sökt att göra med »Magnhild»¹⁾.

¹⁾ I det följande betraktas »Magnhild» als icke från synpunkten af *estetisk* produktion. Mycket kunde vara att säga om det missbruk af sin egen välbekanta stil, hvartill Björnson i detta sitt yngsta arbete gör sig skyldig. Men andra synpunkter varda ojemförligt viktigare i fråga om en skrift, hvars ofantliga spridning gör den till en folkbok, ej blott till en bok för den estetiskt bildade.

Berättelsens gång torde vara bekant: här må blott erinras om de viktigaste händelserna.

Förf. skildrar en ung flicka, som, räddad från ett bergsskred, der hela hennes släkt begrofs, upptages af en prestfamilj på landet, och sedan blir gift med bygdens halta sadelmakare, hvilken hon dock icke älskar. Efter ett par år kommer till badstället, der hon med sin man är bosatt, en ung komponist, vid namn Tande, hvars toner väcka hennes själ. Tande fattar tycke för henne och lemnar henne undervisning i sång. Ej mindre gynnad blir hon af fru Bang, konstnärens älskarinna, hvilken äfven kort derefter uppträder på platsen för att förfriskas af hafsluften. Men snart blir hon, i början, utan att ana det, en skiljemur dem emellan, i det Tande mer älskar den fula sadelmakarens fagra vif än kapten Bangs verldsvana fru. Till slut sker en öppen brytning mellan Tande och fru Bang vid en föreställning gifven af en svensk trollkarl. Magnhild afbryter med blödande hjerta sina lektioner för Tande, han reser till Tyskland, fru Bang tillbaka till sin man.

Nära fem år af Magnhilds lif förgå i dåsig likgiltighet. Hon ger, såsom hon varit van ända sedan vistelsen i pastorshuset, undervisning i en slöjdskola — denna bok följer i mer än ett afseende med sin tid, här fins både slöjdskola och emigranter — annars drömmer hon mest om sin kärleks ideal och sin felslagna bestämmelse. Imellertid kommer hennes ungdomsväninna Rönnaug från Amerika för att bjuda henne med sig till sitt rika hem; Rönnaug är nemligen gift med en »Mr Randon of New York». Magnhild låter efter någon inre strid förmå sig att flykta. Hon längtade ut till det stora, det okända, der hennes bestämmelse såsom sångerska skulle förverkligas. På väg till barndomshemmet i prestgården får hon bref från Tande, som döende yppar sin kärlek. Framkommen ser hon af tidningarna, att den älskade skilts från detta lifvet. Med Skarlie träffar hon uppgörelse, och nu är hon — fri! Nu är hon

färdig att flyga öfver hafvet och i den Nya världen begynna ett nytt lif såsom konstens och sångens inspirerade tjenarinna. — Sådan är händelsernas nakna kedja i »Magnhild».

Och då vi nu några ögonblick granskande dröja framför de karakterer dem mästaren för oss frammanat, må vi göra detta, sedan vi utkorat till vårt valspråk hans egna ord till Norges ungdom: »Sanning, sanning! Söken att vara sanna!» —

Presten, den materiella tyngdpunkten i Magnhilds barn-doms hem, en stadig man på hvilken man helt kan lämpa Törneros' ord: »man läser på presten som man läser till bordet, man läser blott för att så snart som möjligt komma åt maten», presten, som aldrig varit ihärdig i annat än att år från år söka pastorat och som, på tionde året hugnad med ett dragligt lefvebröd, förtär detsamma i den lättjefulla godmodiga slöhet, hvilken ofta födes i en själ som utan djupa strider helt lugnt blåser ut samvetets ljus och helt makligt trampar sitt bättre jag under fötterna, — hans tystlåtna, i vanor bundna, broderi-hängifna *hustru*, närmast att likna vid en »tjock spindel med litet hufvud, hvilken hänger sitt nät öfver stolar, bord, sängar, slädar» — den feta *lärarinnan* med en stämma så hes, att man ofrivilligt — fast förgäfves — harskar sig när man hör henne, med en hög tanke om sadelmakaren, hvilken hon fann begåfvad, ja rent ut älskvärd, med en svärmisk föreställning om äktenskapet, en föreställning dubbelt skön i den blånande dagern af ett oupphinneligt fjerran, — *prestdöttrarna*, Magnhilds fostersystrar, svagt begåfvade, beskedliga, tråkiga — detta hem, der sjelfva religionen är en lugn vanans sak, der fjerde bönen: »vårt dagliga bröd gif oss i dag» synes ha varit hjertats mest brinnande suck, och der Gud visade sin »ubegribelige Nåde» mot dem alla, främst derigenom att han till sist beskärde döttrarna, »Småpigerne», hvar sin lifränta »på udmärket sikkre Vilkår»; detta ledsamma hus, som dock egde en viss, om ock mycket passiv, oskuld och hjertlighet, der en plats vid härden fanns både

för den föräldralösa flickan och för den lurfviga hunden — naturligtvis en vilsen hund, som infunnit sig af sig sjelf —, detta alldaglighetens fridlysta bo med dess alldagliga befolkning: se der bakgrunden för Magnhilds karakter — en bakgrund så grått i grått som den gråa lärftsduken, på hvilken målaren med sin svartkrita drar upp de första konturerna af sin tafla. Men vänta, han fattar sin pensel, snart komma färger, vexlande dagrar, ljus och skugga.

Först möta vi då Skarlie, sadelmakaren. Han är en skallig, brednäst, grinande satyr i vida byxor. Musikalisk är han ock såsom en satyr höfves. Hans qvickhet, hans sånger, hans tokrolighet — hans elakhet, kan man tillägga — ljöd som ett muntert jägarhorn i prestgården med dess döddansarelif.

Hvilken besynnerlig varelse full af sällsamma motsatser är han icke den halta sadelmakaren! »Jag är herre af naturen, men förtryckt genom omständigheterna», utropade en gång en afsigkommen folkskolelärare. Skarlie, till själen en Don Juan, hade af omständigheterna fått trubbnäsa, rödt hår och tidigt nog ett krokigt ben. Farväl, därför lilla fjäril, med nöjen af finaste art! Sadelmakarlukten och klumpfoten passa sig ej för den slags kurtis och för den ljusa verld af utsöktare behag, för hvilken din ande en gång må hända drömde sig ämnad.

Men om man ej kan bestå sig eldigt, sydländskt vin, följer icke deraf, att man behöfver försaka en äkta norsk dram. Om du känner med dig att du är vanlottad, att din själ ej har fått ett värdigt fodral, att du är orättvist stängd från en förfinad känslas nöjen — hvarför neka dig den lägre fröjden af bitande skämt, af plumpa qvickheter, af penningeförvärf och — hvarför icke — då och då ett litet ridderligt äfventyr med simplare tärnor?

Naturligtvis hade det tagit tid innan Skarlie blifvit en fullfjädrad cynisk ironiker. Såsom alla begåfvade själar hade han ej undgått att stundom drifvas af ädla ingifvelser. Hans

haltande ben hade sin historia. Det var ett minne från Amerika, der han räddat en gosse ur ett brinnande hus. Taket störtade öfver dem. Gossen drogs fram oskadd, Skarlie med ett krossadt ben. Gossen vardt en af Amerikas främsta män. »Han *skulde* reddes, — han var bestemt til noget.»

En sådan ofrivillig dragning till det bättre kände han ock, när Magnhild stod lyssnande framför honom, när hennes själ, likt en blomma efter nattens dvala, öppnade sin oskuldsfulla kalk vid ljudet af hans sånger från främmande land. Då kände han, att hon var *bestämd* till något, då väcktes *kärlek* i hans hjerta, visserligen i ej ringa mån satyrens kärlek, hvilken finner en obändig glädje i att bryta det skära blomstret, men dock äfven ädlare halft faderliga känslor. Han begärde henne till äkta: »*Det er jo mere et slags Adoption end et Giftermål. Hun kan nede hos mig udvikle sig til hvad hun selv vil.*»

Ett återsken af denna bättre kärlek varsnas ock, då han en dag lyssnat till Magnhilds vackra sopran från Tandes rum. »Den er ren — som du er selv mit Barn», sade han, och hans kloka ansigte var nästan vackert i ljusskenet.

Men liksom hans ande är bunden i en vanskapad kropp, så låder ondt äfven vid det goda han gör. Materien varder honom för tung, han drages till jorden. Han hamnar i en låg förbindelse med den supiga Maskin-Marta.

Sådan är »Sadelmageren» Skarlie, Magnhilds man. Hvad kan vara mera pikant än den scen, der han står på gatan i solskenet framför fru Bang, verldsdamen? Han, den haltande mästaren med sina plirande grå ögon, med sitt komiska grin; hon, en strålande skönhet med bruna lockar, med fina anletsdrag, med själfulla ögon, hvilkas sympatetiska språk uttrycker alla qvinnohjertats vexlande känslor, med en böjlig stämma, hvilken återgifver den ringaste dallring af själens strängar — och i detta fagra omhölje en själ full af eld, en glödande känsla, hvilken dock icke är otyglad herrskarinna, utan fastmer

ett lydigt redskap åt ett klart förstånd och åt en obegränsad själfbeherrskning, uppdrifven till verklig virtuositet i stora världens samqväm, der glädjens mask döljer sorgens ansigte, en värmande beundran för alt hvad »Ånden gör i Skjönhed», en hängifvenhet, mäktig offer ända till blods, qvickhet, musikaliskt sinne, alt genomträngdt af ett obestämbart något, påminnande om sirenens sång, hvilken oemotståndligt lockar vandraren till sig.

Ja, kan man tänka sig tvenne besynnerligare motsatser än Skarlie och fru Bang, verldsdamen!

Och dock, ytterligheterna beröra hvarandra. De två, de mötas i en punkt på gemensam grund: deras moraliska känsla är blaserad.

En ting fattas dem båda, honom så väl som henne: viljans stål, när det gäller strid mot det onda. Hennes händer äro sudlade — visst icke af blod, icke af en stor väldig synd i Lady Macbeths stil, ty »der kräves både Kraft og Alvor til en *Synd*» — men dock kan hon ej två dem rena: hon saknar *dygd*.

Och denna hängifvenhet ända till döden, hvaraf hon är mäktig — hvem egnas den? Brinner dess låga på pligtens altare? Förljufvar den *hans* lif, hvilken hon — om med falska eller rena läppar göres det icke här behof att undersöka — svurit att älska i nöd och lust? Är det åt sitt barns, sin lilla ljuslockiga Magdas fader hon hembär den? Låt vara att hennes hjerta i honom icke funnit, hvad hon sökte, låt vara att hennes högstämda sinne dömer honom alldaglig, att hon missräknat sig, att hon lider. Är dock icke hennes pligt klar? Är vägen svår att finna, om den ock må vara törneströdd att vandra? Upplyses icke, om själen lyssnar till samvetets röst och tror sanningen, denna pligtens tunga stig af strålarna från en himmelsk morgonrodnad? Blic icke för en sådan själ lidandet — det förskyllda eller oförskyllda — en skola, der anden hvarje

ögonblick uppfostras för evighetens heliga lif? Och om hon än vrider sig som en mask under agan — bör icke menniskan, hon, som bär gudagnistan i sitt bröst, med bäfvande hand fatta lidandets helsosamma kalk och — med bäfvande hand — skjuta ifrån sig njutningens förföriska bägare?

Till svar på dessa frågor tycker jag mig höra fru Bangs halft vemodiga altstämma med sin älskare accompanjerande på pianot sjunga:

*Sörj ej den gryende dagen förut
Njut af den flyende hvarje minut!¹⁾*

Tragisk är hennes vilseförda kärlek! Åt sin älskare, hvilken hennes brinnande själ tillhör, offrar hon en hustrus storartade hängifvenhet. »Du er ren og fin — men *jeg!*» säger hon med darrande läppar till Magnhild. O huru hoppas icke vårt hjerta, att denna ångstens suck, denna halfqvädda snyftning skall vara första tecknet till ångerns vår! Men nej, der kommer älskaren, och samvetets röst nedtystas. Men så långt i sjelfförsakelse går denna hängifvenhet, att hon för honom offrar till och med sin kärlek, sitt eget jag. »Ja, Barn du kan sige, jeg er god mod dig; thi du dräber mig», utropar hon en annan gång till Magnhild. Och dock fäster hon opp Magnhilds hår och pryder hennes drägt, ty det »synes *han* om». Hon bekransar offret, hvilket är hennes egen kärlek starkare än hennes förtviflan.

Och hvem är föremålet för denna oändliga kärlek?

Det är Tande, komponisten, sjelf komponerad enligt alla konstens regler: nervös, tystlåten, mjukt långt hår, stora mörka ögon, fint leende, blå-ådrade händer, strålande diamantring och dito skjortknappar. Hvem är det som icke i honom helsar en gammal bekant? Om lättsinne, såsom i gamla tider påstods,

¹⁾ Här måste jag bedja den älsklige författaren af denna sång om undseende. Hans ord *borde* ej så användas. Men de äro med flit valda för att visa, huru fru Bang och själsfränder åt allt gifva *sin* tydning. Apostelns lofsång öfver den kristliga kärleken t. ex., skulle de lika väl tolka efter sitt sinne.

hör med till konstnärens utstyrsel, så fattas *det* honom icke. Om han också är kokett? Kanske han har en smula af denna s. k. qvinliga odygd. Ridderlig vill han ock vara. Ty på tal om en hustru som öfvergifvit sin man och i sin tur öfvergafs af sin älskare, angrep han på det häftigaste älskaren. Fru Bang invände att det var svårt att handla »ud af en Kjär- lighed, som ikke länger var til». — »Men ud af Pligt i det mindste», menade Tande. Härpå svarar fru Bang likt sibyllan som ej sjelf kunde tolka den djupa meningen af oraklets straff- domsord: »Ak, med Pligten havde de jo taget Farvel».

Imellertid — riddaren hade för mycket af fjäril i sig. Han längtade att suga nya blomster. En vacker dag öfverger han sitt hjertas dam, sedan han under en rå folkhops ögon pris- gifvit henne åt en fallen qvinnas hån. Han krossade hennes hjerta. Hennes klingande skratt — utsprunget ur en otro- lig sjelfbeherrskning — öfverröstade själens anskri af smärta, när hon vid den räddande generalens hand fördes bort från trollkarlens föreställning. Detta skärande nödrop i löjets för- klädnad »gav en enkelt Mand i Hoben Stemning som af bort- dragende Musik».

En estetisk stämning! En ljuf melankoli! se der alla spår ett besviket hjertas blod lemnar efter sig i ett sjelfviskt sinne. — Tande tog en mycket lång promenad den nästa förmidda- gen. »Allerede på den Tur begyndte det oplevede at ordne sig således, at han selv fik mindre Skyld. Dagen efter havde han så godt som ingen. Den tredje slog det op igjen mod Kväl- den. Men näste Morgen stod han med Smil over den hele Historie.» Så gaf han sig af. Pianot lät han stå med nyckeln i. »Han strög til Tyskland.»

Ett vackert drag — utom kärleken till tonkonsten — vi- sade dock Tande midt uppe i sin sjelfviskhet och sitt lätt- sinne. Med en försynthet och finkänslighet, hvilken Magn- hild förstod att skatta, dolde han i djupet af sitt hjerta kär-

leken till henne, det nya idealet: icke en blick, icke ett ord, icke en tryckning af hans hand förrådde hans hjertas känslor.

Och nu hvem har tålmod att i detalj skärskåda öfriga karakterer. Rönnaug, söndagsbarnet, Magnhilds lefnadsglada väninna, som tar lifvet lätt och som afböjer Magnhilds fråga, om hon älskade sin man »den rige amerikaner Mr Charles Randon fra New York», med det svaret att hon »gör ham lyckelig»; Bang, kaptenen, som höll sig sjelf ovärdig att »elskes af så meget Ånd» och »var glad ved at hans Hustru endelig havde fundet en Jævnlig»; Grong, som dyker upp ur sitt stora skägg för att spela samma rol som kören i de antika skådespelen — alla skjutas de ovilkorligt åt sidan: från detta viljeslappa slägte, som hittills mött oss, längtar själen till något högre, starkare, sannare; från svärmeri för skönhet och jordisk kärlek, längtar hon till sedlighet; hon längtar efter uppenbarelsen af pligttrogen vilja.

Tande skref på dödsläget i sitt bref till Magnhild ett slags testamente: han talar om en sedlighet, som hos henne framför någon han känt förkunnade sig som en makt. »De — Magnhild — lärte selv den Frafaldne, hvilken Skjönhed Sædelighed ejer.» — På Magnhild riktas alltså vårt öga.

Högtidlig reser sig nu Magnhilds skickelse bland de andra bilder, som äro fästade på duken. Hon skall sammanbinda allt till ett helt; hennes hand skall peka mot gätans lösning. Hennes utveckling alt ifrån den dag då hon »med Kjälken i sin lille Hånd förtes frelst nedad Skreden» vilja vi derföre följa.

Magnhild kastas oväntadt in i prestfamiljen uppe i dalen. Presten, annars sällan bragt ur jernvigt, utropar öfvervåldigad vid åsynen af olyckan och Magnhilds förfärande ensamhet: »hvortil er hun bestemt?» Och alt omkring henne, så främmande, så ovant synes med presten spörja: hvad månne varda af detta barnet?

Och nu omplantades hon i ny jord, liksom fjellplantan, af

stormen sliten från sin plats vid brantens ensamhet och på vindens vinge buren ned i dalen, fattar fäste bland de andra blomorna. Hon saknar bergsluften, hon saknar snön, hon saknar närheten till den blå himmelen — hennes form krymper, hennes fägring förminskas.

Prestens tankefattiga hem var icke rätta jordmånen för Magnhild, hon, som hade konstnärsblod i sina ådror. Den tunga luften gjorde att hon försjönk i vanelif. Hon sjöng af vana, hon undervisade i slöjdskolan af vana. Blott då och då trängde likt en hviskning de orden till hennes öra: hvortil er hun bestemt? Och då greps hon af en drömmande längtan lik Arnes:

*»Skal jeg da aldrig, aldrig nå
Opover de høje Fjælde?«*

Kom så Skarlie med kontraband. Han smugglade in tankar i prestgården — och dertill skämt och sånger från fjerran land. Magnhilds öga begynte att öppna sig. »Fra den tid drömte hun om det, hun var bestemt til, som noget fjært og stort.»

Men hvem skulle lösa henne ur den förtrollning, hvori hon hölls i prestgården likt prinsessan i det sofvande slottet?

Detta var besynnerligt nog samme man som väckt henne ur slummern. Skarlie begärde hennes hand hos presten, fosterfadern. Och presten sporde henne om det var sant, att hon gått in på att »være Konen til denne Sadelmagerkroppen?» Magnhild trodde att presten och hans hustru ville bli af med henne. Öfver henne kom tystnadens förfärliga ande och slöt hennes mun. Hon stod ensam, öfvergifven, utan att kunna öppna sitt hjerta för någon: så blef hon Skarliens trolofvade.

Denna tystnadens hemlighetsfulla makt, om hvilken Björnson ger oss en aning i sitt underbart storartade skådespel »Mellem slagene» och i flere af sina berättelser, är för oss, uppammade af en blidare natur, ofattlig. Den förefaller oss öfverdrifven, otrolig. Denna hemska tystnad slöt ännu Magn-

hilds läppar under förlofningens och fästegåfvornas tid. Hon var stum.

Skarlie var rik, och hon var »barn eller qvinna» nog att förnöjas när frun och guvernanten klädde på henne den ena klädningen efter den andra, dem Skarlie sändt såsom gåfva.

Men giftermålet? Det betraktade hon som en »Overgångsbro, der drages i Land, när den er brugt». Låg icke hennes bestämmelse fjerran? Hade icke Skarlie lofvat att hon hos honom skulle få utveckla sig till hvad hon sjelf ville?

Så stod hon nu i ungdomens fågring bunden vid en man, hon icke älskade. Hon drogs med honom ned till jorden. Hennes halft öppnade öga slöt sig ånyo i vanans slummer.

Då genljöd huset af Tandes musik. Hon väcktes, hon lyssnade, hennes ande fick vingar. »Livet havde mening; også hun måtte få gå ind til rig Skjönhed.» — Nu trodde hon, att musiken var hennes bestämmelse.

En af Björnsons största förtjenster är, att han låter karakterna skarpt utveckla sig ur händelserna. Detta skänker åt hans berättelser en dramatisk skönhet. Hur fint är ej det draget, att Magnhilds medvetande om ett högt lefnadsmål hos henne väcker intresse för hennes medmenniskor. Hon ser barnen på slöjdskolan med kärlekens öga, hvilket har en blick för hvar och en bland dem särskilt, sjelfva den gamla »Matroskonen» som städade hennes rum blef ett mål för hennes omvårdnad.

Denna Björnsons skildring af en ung själ, som med ens lyfter sina vingar, dem hon hittills knappast pröfvat, för att djerft styra sin flygt mot ljuset, är *skön*. En frisk morgonluft fyld af lärkors slag breder sig öfver berättelsen. Och om Magnhild heter det: »Hun vågnede, som en österlandsk Pige indestängt i Seraljet vågner en Dag ved Sang under Vinduet og Glimtet af en Turban.»

Men ack! glädjen blef kort. Den sista vackra bilden vardt

— dess värre — bokstafligen sann. Det är ej nog att sångklingar under fönstret. Seraljens fånge skymtar ock en turban. Författaren upplyser oss om att Magnhild genast bestälde två nya klädningar och dertill köpte en ny hatt — en lika realistiskt målande som prosaisk anmärkning, hvilken visar, att det ej var blott för konsten hon svärmade utan ock — måhända omedvetet — för konstnären.

Och han — han tjusades af hennes blyghet, af hennes, efter hans måttstock, höga sedliga renhet. Han stälde henne, i sina tankar, jmförande vid sidan af sin med verlden förtrogna älskarinna. Magnhild stod så mellan äktenskapsbryterskan och förföraren. Hon var nu en af dem. Sjelf visste hon intet om deras förhållande, tills Skarlie sade henne, att han genom fönstret sett dem båda kyssas och att hon — Magnhild — enligt hvad han kunde förstå, var ansatt som förkläde.

Trodde hon icke hans vittnesbörd? Kunde hennes ungdomliga hjerta omöjligt misstänka den vänliga omsorgen och strålände leendet hos Magdas sköna moder? Var han, Tande, idealet, oåtkomlig äfven för en skugga af misstanke om något som var orent och orätt?

Vare härmed huru som helst. Anledning finnes att tro, det åtminstone senare vissa järtecken icke kunde undgå henne. Men hungrande efter tillgifvenhet och musik dröjde hon hos de två. Hon antingen kunde icke eller ville icke slita sig lös.

Först när brytningen mellan Tande och »Fruen» egt rum och hon hört af »Fruens» mun dessa orden: »du elsker ham — vogt dig nu — du!» och hon nödgats erkänna, att hon så gjorde, — först då greps hon af fruktan, då offrade hon sin musik och sin kärlek, då slet hon sig lös, då flydde hon.

Hvart? Var det till ett troget uppfyllande af hemmets undångömda pligter?

Nej! Sakta slöto sig ånyo Magnhilds ögon i vanans slummer. Olyckan förkrossade henne. Hon gitte tidtals knappast

kläda sig. Tystnadens spöklika makt lägrade sig ånyo på hennes tunga. Hon rufvade i fem år öfver »sin tabte Bestemmelse og sin tabte Kjærlighed de to Söskende, som levede og døde sammen».

Till sist bröt hon det band som knöt henne till Skarlie. Men först då när han en dag nämde hennes och Tandens namn tillsammans, när hans giftiga pil trängde in i hennes gömställe. Då var det hon fick sin kraft åter och flydde fjerran, fjerran med sin vän Rønnaug.

Nu känner hon sig fri, nu är hon full af hopp. Hon har slitit sig lös från Skarlie. Och Tande, som från dödsbädden biktat sin kärlek, han har lemnat det jordiska — äfven detta utan tvifvel gör henne lyckligare. Målet ger henne kraft, klarhet, lugn. Konsten hägrar ånyo för hennes själ. Hon har åter en bestämmelse.

Detta nyfödda hopp om en hög bestämmelse väcker, liksom när det första gången uppsteg i hennes själ, deltagande för medmenniskor. Nu yttrar sig detta deltagande såsom *tacksamhet*. Hon får sjelf med rörelse mottaga tacksägelse af danne-
männen i sin hembygds dal, för hvad hon blott af vana och sjelfviskhet gjort för att i bygden införa slöjd. Hunden, som slickar prestfruns hand, lär henne tacksamhet mot sin barn-
doms vårdare. Till och med mot Skarlie känner hon en gnista af tacksamhet. Åtminstone kan hon ej skiljas från honom utan uppgörelse.

Hon möter honom. Skarlie vågar med bedröfvad uppsyn göra henne följande föreställning — temligen anspråkslös tyckes det — i en äkta mans mun: »Jeg troede du skulde ha hjulpet mig. Jeg vil bare sige som så: hvis vi havde fået et hyggeligt Hjem og Barn — —» Magnhild reste sig stolt: »Slut med alt sådant! En som vil noget godt begynder icke som du.» — Hon gick ett par steg och kom tillbaka: »Nej, jeg fejlede ikke den Gang jeg gav mig til dig, for du lovede jo, at jeg skulle

få leve og gjøre akkurat, som jeg vilde. . . . Men jeg fejlede, da jeg hørte, hvorledes det egentlig var, og ikke straks forlod dig.»

Skarlie gör ännu ett sista försök. Han säger: »Desuden, har du tänkt over hvad du gjør? Har du ret til det for Gud?» — »Du veed hvad jeg mener om *den ting*.» — »Pyt, dette med de usadelige Ägteskaber», svarar Skarlie, »det er rent ud Vås. Der står ikke et Ord om det i Bibelen. Jeg har seet efter.» Hon strök just håret från pannan: »Så står det her da», sade hon. Och stolt vänder hon sig från honom.

Några ögonblick derefter — sedan Skarlie likt den onde i folksagorna varit utsatt för drift från den glada Rönnaug och lemnats rödmosig, pustande och flåsande på dikesrenen — går ridån ner öfver Magnhild Skarlie liksom en gång öfver Fiskerjenten, och mot täckelset återstudsar obesvarad den frågan: hvortil er hun bestemt?

Alltså: Magnhild Skarlie, den konstnärlige silfversmedens dotter, långtande efter skönhet och ljus, halft döfvad i presthusets tunga luft, säljande sitt hjerta — visserligen icke för pengar utan för hoppet om att utvecklas till sin bestämmelse men dock säljande det, hon, bunden genom eget förvällande om ock under mildrande omständigheter i ett äktenskap, som kastade öfver hennes lif en mörk slagskugga, fattad af kärlek till en *fallen man* d. v. s. en förförare, som tubbat en äkta hustru, oförmögen att lösslita sig ur denna halft platoniska kärlek till honom och beundran för honom, äfven då hon med egna ögon sett honom grymt krossa sin förra älskarinnas, Magnhilds egen väninnas hjerta, Magnhild Skarlie, dåsig bortsörjande sitt lif i stället för att försona det genom verksamhet och genom att med en gnista af martyrens höga menniskokärlek söka lyfta den man, mot hvilken hon, om icke annat, egde adoptivdotterns skyldigheter, Magnhild Skarlie, som slutligen, då hennes kärlek till Tande af Skarlie angripes, flyktar från honom, med stolthet förklarande sig ega ingen eller

åtminstone ringa skuld — sådan är den sällsamma, gåtlika qvinna, i hvilken Tande säger sig ha funnit den upprättande sedlighetens makt. Är hon detta äfven för den öfver hvars öga en romantisk kärlek icke bundit sin bindel?

Härpå svaras helt lugnt *nej*. Och dermed är Fortällingens dom till viss grad skrifven.

Vårt deltagande djupt och oblandadt åt den lidande Magnhild! Vår beundran åt Magnhild idealet — *aldrig!*

En af Björnsons norska vänner skref till mig för några månader sedan: Björnson arbetar på en ny berättelse, som skall heta Magnhild. Han säger sjelf att det är en »styg Fortälling».

En *styg* Fortälling! Om författaren sjelf så kallat den, då må det ej förtyckas oss, om vi göra detsamma. Det är en »styg» Fortälling.

Jag hör visst icke till dem som af ett slags kälkborgerlighet i religiöst afseende hålla före, att det osedliga aldrig bör af konsten framställas — eller, hvilket är detsamma, idealiseras — att Shakspere skadat genom sin Richard III, att Milton syndat, då han målade afgrundsfursten i storartad skönhet, ja, jag kan ej ens obetingadt instämma i deras rop, hvilka yrka att en sådan scen, som Adam Homos besök i Galtens orgietempel, borde utan vidare utskrapas från literaturen. Men så mycket är gifvet: det osedliga får icke framställas för sin egen skull. Likt mörkret och skuggan måste det förhöja ljuset. Det måste rikta blicken bort från sig sjelft till något, som är sannt, rätt, skönt. Eller för att tillämpa detta på ifråga varande gren af literaturen: en tendensroman måste ha en *god* tendens.

Bristen på konflikter gör sig för våra dagars teaterförfattare och romanskrifvare ytterst känbar. Och den närvarande tidens oroliga smak kräfver skarpa motsättningar. Björnson är med all sin storartade begåfning lättledd som ett barn.

Barn af sin tid kan han ej frigöra sig från dess åskådning, äfven om denna åskådning strider mot hans innersta natur och mot hans föregående lif. Han, som, om man får tro ryktet, betecknat sig sjelf såsom »Troens» skald och sin store medbroder Ibsen såsom »Tvivlets» — han börjar att draga alt mellan himmel och jord under en tviflande eller nedrifvande diskussion. Han, den nya tidens fanbärare, ungdomens och hoppets sångare, han offerar — kanske omedvetet — åt den smak, hvilken den blaserade delen af allmänheten för tillfället lyckats göra modern; och hvarje tänkbart villebråd uppspåras i den stora hetsjagten efter effektrika konflikter.

Den sedliga fråga, som i Magnhild fått släppa till konflikten, är *äktenskapet*.

Det råder i denna berättelse rikedom på olyckliga och osedliga äktenskap, osedliga såväl i den fäderne ärfda meningen af brott mot den äktenskapliga troheten, som i Magnhilds mening af en förbindelse *knuten* utan kärlek. Måhända skymtar mellan raderna äfven den åskådning, hvilken betraktar såsom osedlig hvarje äktenskaplig förbindelse, som *bibehålles*, sedan möjligen kärleken slocknat. Vare härmed huru som helst: på olyckliga äktenskap råder en *embarras de richesse*, lika förvånande som sjelfmordens antal i »Kongen».

Magnhild, hjeltinnan är olyckligt gift: följaktligen är hennes man detsamma. Båda söka sin tröst i främmande, naturligen ytterst olika förbindelser. Fru Bang glömmer sin man och drager lidande och vanära öfver sig för den trolöse Tandes skull, efter hvilken hon midt för kaptenens näsa anlägger sorg. Lyckligtvis brister icke den godmodige och — tillägghom till hans ära — pligttrogne kaptenens hjerta för småsaker. Fettet har lagt sig på själen och omgifvit den förlåtande »Ägteherren» med ett ogenomträngligt pansar. Blott hon icke rent öfvergifver honom, är han nöjd.

På denna mark strödd med ruiner af olyckliga äktenskap

och bränd af tvetydig kärleks eld, varsnar ögat ett par fläckar prydda af klen, men dock något uppfriskande grönska. Rönnaug, om hon ock förvexlat tacksamhet med kärlek, är dock trogen sin man, »den rike» Charles Randon från New York och trycker med rörande barnslighet sin faderlige makes bref till sina läppar; och presten och hans fru, för dem båda är den äktenskapliga troheten, det ljufva namnet *hem* ännu en kraft, som lyfter dem några tum upp öfver ren materialism. Men tråkiga äro de med besked, liksom Rönnaug och hennes Mr Charles äro en smula löjliga. Och hvad båda dessa »lyckliga» äktenskap först och sist äro, — det är prosaiska, prosaiska från början till slut. Poesien håller sig onekligen utslutande i äktenskapsbrytarnes sällskap.

Och nu, mitt herrskap — est ce que vous parlez francais? Röjer sig icke Galliens tungomål? Höres icke bland de norska fjellen i Magnhilds dal ett oväntadt återljud af ropande röster från Seinens strand? Lyfter man icke ofrivilligt ögat från boken och utropar: *George Sand!*

»L'amour c'est la vertu de la femme.» Kärleken — märk väl: den erotiska kärleken — qvinnans dygd! Hon må älska hvem hon vill, huru trofast, huru flyktigt hon vill, blott hon älskar. Äktenskapet är ogiltigt, så snart icke kärlek finnes, men hvarje förbindelse »helgad» af ömsesidig kärlek är giltig och rättfärdig utan vigsel, utan statens eller kyrkans stadfästelse. Free love!

Att den glödande George Sand, sjelf en äktenskapsbryterska, med dessa satser icke åsyftat att upplösa äktenskapet utan fastmer att visa, hurusom ömsesidig kärlek är den enda jordmån, ur hvilken äktenskaplig *lycka* uppspirar, det framgår af mångfaldiga ställen i hennes fängslande skrifter. Hon var en fransyska, en dotter af revolutionernas och konvenssäktenskapens förlofvade land; hon, ett blödande offer för ett sådant äktenskap, slungade sitt snilles bannstråle mot stat och kyrka,

emedan hon genom egen erfarenhet visste, att sådana dödens äktenskap af dem helgats. Men hon ställer derigenom sig själf, sitt eget jag såsom tillvarons medelpunkt. Sin egen individuella »lycka» — sin njutning i detta ords vidsträckta bemärkelse — skänker hon främsta rummet. Hon hyllar en *estetisk* lifsåskådning. George Sand förgäter å ena sidan den i själfva menniskonaturen nedlagda lagen, att de »två vardas till ett», å den andra, såsom Malmström träffande anmärkt, att staten och kyrkan äro idéer, hvilka stå öfver den enskilde och hvilka det är dennes *pligt* att underordna sig.

Dock — »med Pligten har de jo taget Farvel», dessa, som anse äktenskapet osedligt, i och med detsamma det ej upphäfves, så snart det ingåtts af konvensans, eller så snart kärleken på grund af bristande samvetsgrannhet förkolnat. De höra till ett slägte för hvilket det icke så mycket är fråga om pligt, som om njutning. De äro de längst framskridna af dem som praktiskt hylla en alt vanligare »estetisk» lifsåskådning. Ledarne, de som likt George Sand bära bördan af det skapande arbetet, de äro själfva ofta tårarnas, icke löjernas barn. Men deras efterföljare, som väl må nämnas legio, förty de äro många, de glömma sorgen, som genomborrat dessa oregelbundna andars kämpande hjerta, de se i deras läror blott en efterlängtnad frigörelse från alla band, äfven de heligaste. Fantasiens lockande verld, drömmarnes själfviska lif, nöjernas flyktiga skimrande solskensstunder är för dem tillvarons mål. De älska mera att *leka* lifvet än att *lefva* det.

Då frestelsen till en sådan riktning alltid är stor, varder det en skalds oafvisliga pligt att betänka sig två gånger, innan han bland de »umyndige» sänder ut ett arbete, som, åtminstone om det tages isolerad, tjenar att utbreda en *estetisk* lifsåskådning af lumpnaste art. För hans egen ande, starkare än mängdens, äro möjligen de slappa åsigter, dem han framställer, blott

ett skede af en mångsidig utveckling, en tankens skärseld, en trons pröfning, eller troligare en sjukdom, som, om den ock är farlig, måhända snart besegras. För hans svagare broder kunna de varda en dödens lukt till döds.

Och känner man sig nu dertill frestad till den misstanken att ett dylikt arbete icke framsprungit ur en brinnande själs öfverväldigande ingifvelse, utan att det snarare, eller åtminstone derjemte, är ett barn af begäret att vara pikant och originel, att göra *effekt*, så vittnar detta om ett lika lättsinnigt som odrägligt konstnärsgudereri, der konstnären upphöjer sin person, sina »intressanta» hugskott på sanningens heliga plats. Och sträng dom drabbe sådan farlig fåfänga!

I sanning, det må vara stort att likt Björnson veta med sig, att ens stämman höres långt ut öfver trenne folks gränser. Men glädjen deröfver månne betydligt stäffas genom medvetandet af det oerhörda ansvaret. Här om någonsin gäller det ordet: *adel förpligtar*.

Det fins ingen särskilt moral för konstnärer.

Men är icke detta ett hårdt tal? Det skulle så vara om icke en ting fattades i Magnhild. George Sand's skrifter äro fulla af synd, fulla af brott. Men de äro ock fulla af qual, af ångest, af sönderslitande ånger. I Magnhild tager man saken kallt. Några känslorörelser, en estetisk stämning — se der allt. Det synes mig, som om det strängaste och på samma gång det sannaste man kan säga om tendens-novellen Magnhild är, att der fattas — *samvete*.¹⁾

¹⁾ Då den ärade kritikerns slutpåstående synes oss allt för hårdt, hvad *grundtanken* och *hufvudpersonen* i boken beträffar, hoppas vi att Magnhilds berömda förf. i ett följande häfte skall vilja taga till ordet för att vederlägga detsamma.

4. Handarbetet och Bokbildningen.

(Slut från föreg. häfte.)

Blir den bildade mannen, fortsätter Christoffer Bruun, från ungdomen vand vid att på allvar använda sina händer till arbete, ger detta honom en långt mera oberoende ställning. En arbetare kan bryta sig en väg hvarsomhelst i världen; den som endast har en examen att bygga på, kan det icke. Blir han kvar i hemlandet, så har han visserligen utsigt till ett lefnadskall som i de flestas ögon är långt bättre än handarbetarens. Men kommer han ut i vida världen att söka sin utkomst, skall han bittert få ångra, att han ej lärt att bruka sina händer till det hvarför vår Herre har gifvit oss händer.

Den som kan arbeta med sina händer har vidare den stora fördelen att icke nödgas söka sig en andelig lefnadsbana, om han dertill saknar kallelse. Hur mången är det ej som efter att studerat teologien känner i sin själs innersta att han icke duger till prest! Ofta måste han också erkänna sig icke hafva ringaste kallelse att blifva lärare. Hvad *skall* då en sådan stackars bokmänniska taga sig till? Frestelsen att gifva sig in i kyrkan eller skolan för att der vinna sitt bröd, är för stark och der är fullt af sådana lejda herdar. Så ock vid statens öfriga embeten. Enligt den herrskande åsigten vore det en skam för en student att bli snickare eller skomakare, men icke att söka sig ett brödstycke som själasörjare eller lärare, äfven om han dertill saknar alla de väsentligaste egenskaperna.

Bildadt folk klaga ofta öfver böndernas materialism, och den kan vara krass nog, det är visst och sannt. Men, tillägger förf:n, »mig förekommer det som låge en mera medveten, mera »*skyldig*» materialism i de bildades sätt att tänka och

tala om sina embeten. Det är bildningen som uppfunnit språkbruket »ett godt embete», som uttryck för ett godt lefvebröd. Till och med »ett godt pastorat» har ju denna betydelse och ingen annan.»

All denna »bildade materialism» hänför nu förf:n till följderna af den missriktade uppfostran, som sätter den bildade mannen ur stånd att lefva ett naturenligt lif.

Efter att vidare hafva påpekat hvilken nytta och hvilket inflytande vanan vid simpelt arbete skulle gifva landsbygdens embetsmän, utkastar förf:n den tanken att det kanske bland dem skulle kunna finnas enstaka män, hvilka skulle hålla det för en ära att afsäga sig sin lön, och välja den skönare lotten att stå inför sin lifsuppgift som en andens frie tjenare utan betalning, medan han äter sitt bröd i sitt anletes svett. Det skulle väl dock vara en glädje, tillägger han, att se t. ex. en prest här i Norge, hvilken lika med en viss gammal tältmakare från Tarsus hölle det för en berömmelse som han ej ville afsäga sig, att tjena evangelium utan lön, samt försörja sig sjelf och sina ledsagare med sina händers arbete. »Mig förekommer det», fortsätter förf:n, »som skulle den kristna folkkyrkan växa ett stycke i höjden om hon egde en sådan man, och som skulle hon tvärtom sjunka, då, såsom nu för tiden, hennes prester oafslätligt skola hos styrelsen söka sig upp till allt bättre och bättre — d. v. s. fetare pastorat.»

Förf:n är alltså öfvertygad om att den bildade klassen skulle lefva ett långt mera oberoende, skönare och lyckligare lif, om den lärde att arbeta med sina händer.

Han medger att detta ej låter sig göra utan att uppgifva en del af den kunskap som numera anses oundgänglig för en bildad man. Men i hans tanke kan också detta ske utan skada. Dessa menniskor, säger han, som gå i skola från 8 år till 22 och derutöfver, inhemta en massa onödig kunskap, hvaraf de flesta sedan icke hafva den minsta nytta, och som de ofta

glömma ganska snart. Skulle det då icke vara rätt att skjuta åsido detta öfverlopps-gods och i dess ställe lära ett nyttigt handarbete? Kan här, tillägger förf:n i sin varma öfvertygelse, kan här verkligen komma ett tvifvel i fråga?

För dem som lära ett handarbete i sin uppväxt kan man, menar förf:n, utan svårighet göra skolarbetet både kortare och lättare. Den i skolan rådande lärometoden, med det bindande tvånget och det stränga krafvet, har till stor del sin grund deri att man vet att detta är det enda arbete pojken får i sin uppväxt. Och han måste dock lära att anstränga sig, att öfvervinna sig sjelf, heter det. Och det är nog riktigt. Den arbetsmetod som begagnas i de tvångsfria skolorna, och som förflyttar det tyngsta arbetet från lärjungen till läraren, den förutsätter att de unga hållas till kroppsarbete. Att derförutan införa en sådan undervisning för barn och ungdom vore i sanning ett missgrepp. Den som icke i ungdomen lär att spänna sin vilja och öfvervinna sig sjelf, den som icke i ungdomen får smaka tvång, han blir, enligt förf:ns uttryck, *blötdjur* i all sin tid. Träldomen är lagd på människan och vi kunna icke aflyfta den. Men af Gud är den lagd på *kroppen, icke på anden.*

Utgående från denna synpunkt framhåller förf:n hurusom det på andens område är endast det onda som skall betvingas. När vi söka det goda, såsom t. ex. sund upplysning, bör detta arbete ske så vidt möjligt i frihet. Men lemnas nu ett barn fritt för allt kroppsarbete, så måste det visserligen få tvånget i skolan, i det andliga arbetet. Undandrager man kroppen från det af Gud pålagda oket, så *måste* man öfverflytta det på den friborne anden.

Förf:n egnar derpå några ord åt olikheten i lärosätt mellan tvångskolan och friskolan, särskildt folkhögskolorna. Han förnekar påståendet, att den senare försummar det andeliga arbetet. Anden kan dock väl arbeta med ansträngande af

hela sin kraft, i *frihet*. När vetenskapsmannen läser och tänker natt och dag, när konstnären spänner hvarje nerv för att få fram den fullkomliga skönheten i sitt verk, så är dock väl detta, om något, *arbete*? Men det är fritt. Det som göres ofritt blir i grunden intet annat än handtverk. Att afskaffa den andliga handverksmessigheten och väcka den fria hägen till verkligt andligt arbete, är hvad förf:n vill. Och bästa medlet härtill anser han vara *en fri skola för anden och ett strängt arbete för kroppen*.

Hos judarne var det i forna tider en antagen sed att tänkaren och läraren borde kunna ett handtverk och lefva deraf. Meningens härmed var väl att de skulle kunna uppfylla det kraf Socrates ställer på den äkta filosofen: meddela sin visdom utan lön. Det är denna gammaljudiska sed vi återfinna hos tältmakaren Paulus, likasom ock senare en stor del af de namnkunnigaste rabbiner varit handarbetare och haft tillnamn efter sitt handtverk. Till och med filosofen Spinoza följde i detta stycke sina förfäders bruk och lefde af sina händers verk.

»Men», tillägger förf:n, »framför alla andra vill jag erinra om *Rabbien från Nazareth*, han som växte upp till tänkare med timmeryxan i handen och som arbetade i många år på småhusen i sin fäderneby innan han lade grundstenen till den byggnad, som nu hvälfver sig öfver den mest tänkande delen af menskligheten. Han, människans son, är utan tvifvel den störste tänkare människoslägtet frambragt. Och den väg han gick genom det simpla kroppsarbetet till den högsta andliga lifsutveckling kan icke heller leda hans ringare bröder på villospår.» Förf:n antar såsom en möjlighet att nutidens civilisation fortfarande skall förklara denna väg oanvändbar. »Men», slutar han, »har jag blott Honom på min sida, den allena store, så rädes jag icke af motsägelsen, höjes den än af hela den bildade världen.»

5. H. W. B.

1819—1877.

Af denna i vida kretsar kända och älskade signatur, bakom hvilken gömde sig en ädel personlighet, lika rikt begåfvad som sällsynt blygsam, hafva vi genom efterlevandes godhet satts i tillfälle att meddela följande vackra sånger, uttryck af ynglingakänslor, hvilka man väl kunde önska att återfinna hos alla tidens ungdom.

En rätt hustru.

Ordspråksboken 31 kapitlet.

Skrifvet vid 15 års ålder 1834 till förfäns moder.

En hustru — säger Salomo —
 Är Herrans skönsta gåfva;
 Hon varder för vårt lif och bo
 Den kostligaste håfva.

Sin kärlek trogen, dygden huld,
 Hvem kan belöna henne?
 Hon är långt ädlare än guld,
 Än sten på kungens änne.

Hon vettig är: förståndet man
 Från hennes mun får höra;
 Och med sin lätta hand hon kan
 Båd' nål och slända föra.

Besvär och möda ej hon skyr,
 Har husliga insigter
 Och outtrötteligt bestyr
 Om sina matmors-pligter.

Som själen, ren hon klär sin kropp.
 Glad hon allmosor gifver;
 Hon lyckliggör, hon gläder opp,
 Och nödens sorg fördrifver.

Med mannen, som sin hand hon ger,
 Så lust som nöd hon delar,
 Hans önskan vänligt förutser,
 Hans sorgers törnstygn helar.

Väl fågringens behag är stort
 Och är en himlens gåfva;
 Dock, hvad en dygdig qvinna gjort
 Skall verlden högre lofva.

O käre fader Salomo!
 Bestå väl än de tider,
 Då med en fru af dygd och tro
 En man sitt lif framskrider?

Säg! visste gubben Salomo
 Af Hedda B—g? — Gåta! —
 Det förefaller svårt att tro,
 Men vill dock här så låta.

Till min moder.

(Skrifvet strax efter första skilsmessan hemifrån 1837.)

När fågelungen först ur boet svingar
 Och lemnar trotsig dess förmenta tvång,
 Och stolt vill höja sig på egna vingar
 Mot högre rymder med allt högre sång;
 Han sväfvar fram bland stolta täflarskaror
 Till fjerran sporda mål, med ovant skick, —
 Men hejdar ögat snart vid jägarns snaror,
 Mins hemmets lugn, förutan svek och faror,
 Och sänder dit tillbaks en saknad och en blick.

Så äfven menskan. Ifrig att förfölja
 En framtid, som med stundlig snabbhet flyr,
 Hon äflas att på tidens hvälfdade bölja
 Nog hastigt hinna fram, i hoppet yr.

Men bäst hon seglar, öppnas djupets salar
 Och stormen dansar, skriande och vild;
 Då suckar sagnaden mot hemmets dalar,
 Der nejden ljöd af fridens näktergalar,
 Och lifvets källa flöt, med himlens lugna bild.

Men när i minnets fjerrglas dit jag blickar,
 Hvad visar taflan, som jag närmast ser?
 Hvem sitter der vid Haga grind och nickar
 Så huldt mot vägen, tills hon syns ej mer? —
 Hvem tviflar väl? det är en Mor, som slutit
 Till afsked mot sitt bröst sin ende son; —
 Men denna son, o Gud! hvad har han brutit?
 Ty' många tårar hafva redan flutit,
 Och ögat hyser fler, som längta derifrån.

Dock nej! så gråter harmen ej. Jag anar,
 Hvad tysta afskedssucken innebär:
 »Om än en gång mitt glada ögar spanar
 Den son, min ålderdoms förhoppning är, —
 O Gud! må lika kär han återvända
 Med skuldfri själ och oförderfvad kropp,
 Att bli mitt stöd till mina dagars ända!»
 Och nu, den bästa skänk jag har att sända,
 Är löftet, hulda mor! att ej bedra ditt hopp.

Till en vän

(C. A. T—n).

(i Upsala d. 29 April 1842.)

Broder, har min is dig sårat?
 Har jag ryckt din själ i vingen
 Hårdhänt? — så förlåt mitt brott!
 Dig har etherns ande korat
 Desto starkare, om ingen
 Jordens demon dig förstått.
 Döm ej hårdt, att jag, med anden
 Fjettrad än i jordlifsbanden,
 Aldrig dina himlar nått.

Döm det icke hårdt och råga
 Stoffördömelsernas börda,
 Som mig trycker nog ändå!
 Låt mig se på dig och våga
 Dina kärleksblickar skörda!
 Lofva att mig ej försmå!
 Men om jag försökte blifva
 Du, du jag — det skulle rifva
 Hjertat ur oss begge två.

Nej, min broder, älska, svärma,
 Lek med dina bästa vänner,
 Vännerna med englahyn!
Jag ej följa kan, men värma
 Mig vid samma sol, som bränner
 Starrens hinna från din syn.
 Skåda, njut! — se'n tyde orden,
 Hur från himlen du ser jorden,
 Hur från jorden jag ser skyn.

Så vi kunna mötas mellan
 Jord och himmel, *så* få trycka
 Sjal mot sjal och hand i hand,
 Utan att försina källan
 Till ditt väl och våldsamt rycka
Mina rötter ur sin sand;
 Tills jag äfven mogen vorden
 Får från himlen skåda jorden,
 Bo med dig på samma strand.

6. Literärt Album.

Vitterhetstycken och poemer af O. F. Edvard Bäckström, Gustaf Ljunggren, Victor Rydberg, C. Snoilsky, C. W. A. Strandberg, Pontus Wikner, C. D. af Wirsén, Carl L. Östergren, jemte porträtter och facsimiler.

Det är fåvitskt att säga sången vara tystnad och poesien undanträngd af ekonomien. Der våren saknar blommor, ungdomen kärlek, samhället ädla syften och ålderdomen hopp; der, men också blott der, saknas skaldekonstens genius. Vi

stå ej vid detta Ragnarök. Som underpant på vårt andliga lifs fortvaro och kraft att skapa, att gifva lif af sitt lif, kunna vi betrakta den diktsamling, som under titeln *Literärt Album* skickar sin helsning från det gamla till det nya året. Skall man betrakta den som aftonrodnaden efter en nedgående sol, eller är den icke snarare morgonrodnaden, som bådär en uppgående? Det senare är ej blott mera önskvärdt utan ock mera sannolikt; ty flere af våra unga skalders bidrag kunna räknas till det skönaste, som hittills flutit ur deras penor. I allmänhet torde detta häfte kunna täfla med hvad vår litteratur i den vägen under lång tid lemnat. Gåfvö väl de »*Nio*» eller de »*Sju signaturerna*» flere af poesiens äkta perlor? Knappast skall det kunna påstås ens af den, för hvilken Sven Trösts liffulla »*Italienska bilder*» stråla, belysta af ungdomsminnets trollglans. Gå vi tillbaka öfver trettio år och öppna första häftet af *Linnæa Borealis*, denna med hänförelse mottagna diktsamling, från hvilken en stjerna af första ordningen, Malmströms odödliga sång: »*Hvi suckar det så tungt uti skogen*» jemte många af andra ordningen tindra läsaren till mötes; — så torde den dock i sin helhet betraktad knappast gifva mer af poesiens äkta guld än *Literärt Album*. Först vid en återgång till seklets början, till det sångrika året 1811 och första häftet af *Iduna*, innehållande Geijers Viking och Sista Skald, känner vår tid sig öfvervunnen och böjer vördnadsfullt hufvudet inför de stora fäder, hvilkas höjd det ej blifvit henne gifvet att uppnå. Men sorgligt vore, om bekantskapen med konstens högsta skönheter skulle förtaga njutningen af dess öfriga många skiftande gestalter. Näktergal, talltrast, koltrast, bofink, ja sjelfva gråsparfven med sitt qvitter krävas för att fullständiga naturens stora fuga.

Sin egentliga föregångare har *Literärt Album* i »*Nordstjernan*», dessa samlingar af vitterhet och poesi, som, åtföljda af de respektive författarnes porträtter, utgäfvos under åren

1843—1848. Bland dessa sex årgångar torde dock ingen kunna mäta sig med Literärt Album i afseende på poetisk ingifvelse, ehuru erkännas må, att de innehålla ett och annat stycke, som länge kommer att lefva qvar i folkminnet, som t. ex. v. Brauns *Konterfej*. Visserligen bjuder Nordstjernan på namn sådana som Tegnér, Geijer, Runeberg, Franzén, Atterbom, Almqvist m. fl.; men deras namn har här bättre klang än deras bidrag, hvilka i allmänhet blott utgöra en efterklang från poesimens guldålder, då deremot våra nutidsskalders skänkt oss i Literärt Album åtskilligt, hvilket, som sagdt är, kan mäta sig med eller kanske t. o. m. öfverträffar det bästa, de hittills skrivit.

Till den skönhetskatt, detta häfte lägger i svenska allmänhetens händer, har äfven landets högste man erlagt sin andel i form af en poetisk reseskizz från Rhens sago- och minnesrika stränder. Medeltiden med sitt svärmeri, sina bragder och sin romantik framträder här i svensk drägt och rycker läsaren med sig till förgångna tider och fjerran land.

Följande den alfabetiska ordningen möta vi derefter Dagvard Freys skald, representerad af fem elegier. Hvert och ett bland dessa små stycken innehåller en tanke med dertill hörande stämning, afrundad och utmejslad till ett helt så konstfullt och dock otvunget, som man blott kunnat vänta af författarens kända mästerskap i språkets behandling. Som exempel vilja vi taga variationen på den halfva sanningen i gamle Mefistofeles ord:

»Grau, theurer Freund, ist alle Theorie,
Und grün des Lebens goldner Baum»,

denna oemotståndliga längtan efter menskligt lif, som erfäres äfven midt i skötet af den största idériakedom.

»Hör jag, vid boken lutad,
Ett jägarhorn, som klingar
Om farans trots och sorglöst mod i hågen;
Ser jag, när dag är slutad,
Fly hem på hvita vingar

En segelslup med sång och glam på vågen;
 Ser jag de muntra tågen
 Vid bjellerklang, när dagen
 I rimfrost glittrar,
 Och som en lärka qvittrar
 Hvar ungmö, och hvar körsven är betagen.

Ser jag i valsens kretsar,
 När marmorskuldror skälfva,
 Och kinder gropas, ögon le och brinna,
 I blommor, guld och spetsar,
 En sextonårig elfva
 Förbi mig sväfva, glänsa och försvinna;
 Ser jag en ryttarinna
 Med snöhvit plym i hatten
 På lustfärd draga,
 Till skogens sommarsaga
 Och branterna kring insjöns kornblå vatten:

Då, kära böcker, ville
 Jag lemna allt ert värde,
 Då tycks jag mig ej riktad, men bestulen,
 Och lik den blinde lille,
 Som nog sin lexa lärde,
 Men instängd satt vid barnens dans om julen.
 Min färd är lång och mulen
 Och fjerran ser jag hamnen,
 Trots år af strider.
 Likmycket! Dagen skrider,
 Och lampan tänds och — boken öppnar famnen!

Hvem än den sköna hexa må vara, som söker med sitt trolleri förleda skalden att för hennes skull öfvergifva sin lyra, hoppas vi dock, att han förblifver sin kallelse trogen. Dertill finnas andra lika giltiga skäl som det författaren i följande vers anför:

»Nej, bed mig att dig skänka
 Mitt käraste i världen,
 Mitt hjerteblood, mitt lif, mig sjelf, du dyra!
 Begär att jag skall tänka
 Om dig på lefnadsfärden
 Att du en hägring var, som flytt min yra;
 Begär blott ej min lyra,
 Hvars ton af få blott kännes

Och känd skall blifva,
 Men som jag ej kan gifva —
 Ty hon är icke min, men jag är hennes.

Författaren tillhör sitt land ej blott sin lyra. Han får ej svika henne, som gifver honom de gåfvor, med hvilka han riktar detta.

Efter Edvard Bäckströms elegier kommer en skildring ur Nicanders lif af *G. Ljunggren*. Äfven denna berättelse är en elegi, fast hemtad ur verkligheten; den är en fattig skalds sorgliga kärlekssaga, tecknad med Herr Ljunggrens vanliga finhet och pietet.

Följer så *Victor Rydberg*, idéernas och idealernas skald. Han förnekar ej sitt skaplymne i den dikt, som utgör häftets förnämsta prydnad och bär det himmelsstormande namnet *Prometeus*. Titanen uppträder här som den i bojor lagda dock öfvervinneliga trotsaren af våldet, af makten utan rätten och för med okufligt mod idealets och fullkomlighetens talan gent emot det beståendes brister. Hvad förmår ej snillet! Det kan med skönhetsens trollstaf beröra och dervid ompregla de torra ämnena, nationalekonomi, statistik och helso-lära; det förvandlar sociologi till poesi. Det förmår gifva åt samhällslifvets dystraste gåtor en högtidlig skönhet, som banar dem väg äfven till sådana hufvuden och hjertan, hvilka skulle afvisat dem i deras simpla hvardagsdrägt. Sådan är Rydbergs målning af kampen för tillvaron; den isar och tju-sar. Författaren är född hellen. Med outsläcklig skönhetstörst svärmar han för personlighetens psykiska och fysiska fullkom-lighet. Inga lidanden, inga reningsqval synas honom för stora, när fråga är om uppnäendet af idealet. Han känner

— — »att stridens och smärtans myster
 är fullkomningens vilkor och själarnes rätt.»

Han erkänner, att »den som tager skönheten på allvar, måste taga dygden likaså.» Denna dyrkan af rättvisa, renhet, skön-

het och *godhet* utgör Rydbergs storhet och kraft och gör honom till någonting mer än grek; ty i hunger och törst efter rättfärdighet ligger kristna moralen in nuce.

Oaktadt all beundran känner man sig dock nedstämd efter läsningen af Prometheus. Man finner sig stå svarslös inför ett stort frågtecken. Lifvets gåta synes dunklare än förut. Den enda befrielsemakt, den sjelfförsakande kärlekens allt öfvervinnande välde, förkastas, och ingen annan sättes i dess ställe. Det ständigt fortsatta lidande, den kamp utan slut, förf. antyder, kan hvarken tanke eller känsla fördraga. För alla dem, som ana något »bakom tid och rum», är denna föreställning outhärdlig. Stycket röjer inre motsägelse; eller kanske är det blott vi, som ej lyckats finna dess försonande enhet. Hopp och hopplöshet strida om väldet; hvem af dem skall segra? Aningen och tron svara, hoppet! medan tanken söker efter grund för detsamma men finner ingen.

Från lidandet med samhällets olycksbarn, från demokratiens jämmer, sträfvan och anspråk föras vi af Snoilsky in i rikedomens, aristokratiens och de gamla minnenas palats. Skalden skildrar den lille piltens tankar och intryck under en qvällsvandring genom salarna i Rosersbergs slott, der den gamla enkedrottning Desideria slumrade, drömmande om sin ungdoms triumfer under det franska kejsardömets storhetstid. Den lille smyger på tå för att ej störa och, glömmande sig i vakna framtidsdrömmar om egna bedrifter, blir han stående framför slottets historiska taflor, tills fullmånen tittar in och rutar upp med silfver det bonade golfvet och belyser bilderboken i fönstret, som ånyo lockar pilten från nattens hvila. Hela den poetiska skildringen genomandas af en saknadssuck efter förgången storhet och makt och efter — illusioner, som för alltid flyktat. Äfven detta stycke är en elegie.

Derefter kommer vår sist bortgångne skald *Strandberg*. Han står som en gravvård midt i det grönskande, frodiga lifvet.

I Literärt Album har den döde lemnat efter sig tvänne levande taflor; den ena ett slags motbild till Sven Dufva, hvilken dock ej likt denne faller offer för fosterlandskärleken utan för tidsmedvetandets oklarhet; den andra en dispyt om Karl den tolfte mellan bonden och hans prest. Trätan öfvergår till handgripligheter, hvilka enligt folksägen fortsättas än i dag eller rättare under natten d'outre tombe. I dessa dikter igenfinner man samma enkla, kraftfulla teckning, som utmärker Strandbergs hela skaldskap.

Wikners älskliga berättelse »*Mantegnas engel*» för oss till början af kristna tideräkningen. Stycket har många poetiska partier, och öfver det hela hvilar den skärhet och känslans innerlighet, som läsaren är van att hos denna författare finna. Som svaghet skulle kunna anmärkas en viss oklarhet och brist på enhet och grupperingskonst. Stycket är ett aggregat af berättelser, som hänga samman likt ringarne i en kedja eller rättare ligga inom hvarandra som en sats af de skålförmiga vigterna. Författarens berättelse om sitt besök i Berlin ger uppslaget till berättelsen om Andrea Mantegna i Italien, och denna åter till berättelsen om Glaucos och Filippos öden, och inom denna förekommer slutligen Filippos berättelse om sin lifsfarliga bergvandring.

Vid Wikners sida står *Wirsén*, ej blott i Literärt Album utan ock i sinnets renhet och känslans innerlighet. Ett af hans bidrag, »*Merlin*», torde i poetisk skaparekraft vara det förnämsta, han hittills gifvit svenska allmänheten. Den hemlighetsfulla sagan, den trolska naturmålningen, det vexlande och egendomliga versmåttet, allt bildar ett magiskt helt, som tjusar och hänför. Att gifva utdrag från denna målning vore som att klippa ett stycke ur en mästares tafla. Wirséns öfriga bidrag förtjena ock erkännande. »*Arbetarens berättelse*» är ett nattstycke, hemtadt från samhällets sorgligaste skuggsida. En fattig arbetare står vid den unga qvinnas graf, åt hvil-

ken han skänkt sin kärlek; tänker på den fagra, sjäfulla flickan, som vid sitt inträde i fabriken liknade solstrålen, som sprider glädje och ljus; tänker på hennes sorgliga och dock ej ovanliga öde, och att

— »det vardt den gamla visa,
Som jag ej har lust att prisa:
Dansmusik — och sedan psalmen,
Ejderdun — och sedan halmen,
Offringslust och känslöglöd —
Öfvergifvenhet och död.

Fjalar, som vi väl minnas från *de Sju signaturerna*, gifver oss äfven här några älskliga stycken, som bära pregeln af att vara varmt kända, innan de diktades. Sparfven, Lilia och Näckrosen hafva utgått från skaldens hjerta; och han tycks egnat sin hyllning åt trofasthet, hängifvenhet och renhet innan dessa dygder togo gestalt, togo mandom och iklädde sig diktens individualiserande drägt.

Utgifvaren, hvilken vi äro tack skyldiga för den vackra bukett, han samlat och skänkt allmänheten, har sjelf dertill lemnat bidrag, bland hvilka vi främst nämna »*Jakob Bagges kanoner*». Stycket skall säkert läsas med nöje af en hurtig ungdom och egnar sig synnerligen väl att föredragas vid läroverken såsom väckande och stärkande för fosterlandskänslan.

Betraktar man samlingen som ett helt, falla i synnerhet tvenne drag läsaren i ögonen såsom känstecknande. Mest anslående bland dem är den rena, idealistiska stämning, som genomgår de flesta styckena. Här möter man knappt minsta fläkt af den liklukt, som åtföljer upplösningen af tron på mensklighetens ideala makter. Då man länge vistats i det qvalm, som råder inom största delen af den kontinentala skönlitteraturen, känns det uppfriskande för själen att i djupa andedrag få insupa den fria, rena, friska luft, som den nordiska litteraturen i allmänhet erbjuder. Anden känner sig dervid styrkt i tron på idealet, fri i fröjden öfver sin odöd-

lighet, ren i hoppet om en slutlig fullkomlighet. Men jemte denna idealistiska stämning skymtar man stundom drag af svärmod. Skalden, sviken i sina förhoppningar om jordisk sällhet och fullkomning, flyttar dem öfver till en andlig värld »bakom tid och rum». Den idealistiskt filosofiska verldsåsig, som ligger till grund för största delen af denna diktverld, skimrar ofta igenom och griper och hänför med samkänslans makt alla dem, hvilka förmå tänka skaldens tankar. Men denna stämning har ock sina vådor. Man frestas att för den absoluta, den inom jordelivet oupphinneliga skönheten förbise och ringakta den relativa, den vi äro kallade att i vårt jordiska lif förverkliga. Idealisten blir lätt solblind vid beskådandet af det för honom nu oåtkomliga idealet, och frestas att misskänna sin omgifning. Hans hopp flyttar då öfver sinneverldens gränser, han blir en landsflyktig främling utan kärlek till sitt nuvarande hem, och full af det misströstans svärmod, som verkar förlamande på handlingskraften. Blott den är mäktig, som har tro, ej blott på idealet bortom ändlighetens gränser, utan ock på dess allt klarare framträdande inom desamma. Blott den har kraft att handla, försaka, lida, som hoppas härigenom kunna närma sig och andra till fullkomningens urbild. Den quietistiska njutningen i tanken på en öfversinlighetens andeverld är tillåten blott såsom hvila och vederqvickelse. Blott när

»Er sinkt des Muthes kühner Flügel
Bei der Schranken peinlichem Gefühl,
Dann erblicket von der Schönheit Hügel
Freudig das erflogne Ziel.»

Ringaktningen af jordlivet verkar lätt förlamande äfven på konsten. Skalden, ett barn af tid och rum, får ej förakta sitt materiel och än mindre sitt ämne. Sina förhoppningars öfversinliga hemland kan han omöjligen gifva någon form; så snart han försöker dermed, måste sinneverldens bildspråk an-

vändas. Så länge han trampar jorden, måste han för att vinna passande ämnen för sin dikt med kärlekens öga forskande betrakta den honom omgifvande världen, upptäcka och adla de skönhetsdrag, som der finnas, samt i typisk fullkomlighet återgifva dem åt sin samtid. Han måste välja sin

— »synpunkt der de mörka drag
Af lycksalighetens ljus förträngas,
Skuggorna af vesterns sol förlängas; —
Ställ den öfver dig, och allt är dag.»

Kanske skulle skalden här vilja invända, att han ej måktar flytta solen; att han, lefvande i qvällens skuggor, ej kan besjunga den solljusa dagen utan tvingas att till tema välja »solnedgången». Tidens pessimistiska riktning skall gifva honom rätt. Många skola med samkänslans förtjusning läsa, omläsa och anföra alla snillrika målningar af det missmod, som tär på mensklighetens kraft. Men skaldens kall är högre än gifva luft åt en sjuklig klagan, hvilken dessutom ej är befogad i vårt land, der lifvet ej ännu äter ut lifvet, och der, den öfversinliga världens ljus lyser och värmer. Tro, hopp, arbete, strid och slutligen seger genom kärlekens och rättvisans förenade makt; dessa äro ämnen för hans sång. Men hvarför upprepa detta med prosans torra ord, då skalden sjelf redan sagt detsamma på diktens sköna språk. Prometheus utsänder till strid för ljuset

— — »sångar-anden, skaldesvärmeriet,
den starke fienden till tyranniet,
han strängalekarn med profetisk syn,
som manar bilder fram, en härlig skara
ifrån det paradys, som borde vara,
som hägrar för hans skarpa blick i skyn!
Min aning ser, hur skalden står i kretsen
af mina kämpar hög och allvarsam;
jag ser, med harpan vandrar han i spetsen
för hären, sjungande sitt stolta: fram!
Han lifvar trötta steg i dagens qualm,
och om, när sol går ned, min flock är slagen,
han viger hoppfull in den nye dagen

till nya fejder med sin morgonpsalm.
 Han sjunger hjeltens strider mot sitt öde,
 hans kamp mot Makten och hans undergång,
 och tusen hjertan klappa vid hans sång,
 och tusen hufvud böjas för den döde.
 Ty när han skildrar, hur i dagar svunne
 mot Zevs stod upp en ädel stoftets man,
 då rysa vi för herrskaren, som vann,
 men ge vår kärlek åt den öfvervunne.
 Men ej åt hjelten blott han flätar lager,
 men ock åt svaghet, som är ljuf och huld.
 Se, öfver qvinnans fågning hvilken dager
 från dallringen af harposträngens guld!
 Hur täck den knubbigt mjuka barnahanden,
 som smeker sälle faderns bruna kind!
 Hur vän den lilla blomman der vid randen
 af bäcken, hviskande med vårens vind!
 Han sjunger makens kärlek till en maka,
 en systers hulda ömhet för en bror,
 och hur den svagaste är gudastor,
 när han har lärt att älska och försaka.
 Ja! Maktens rike lutar till sitt fall,
 ty skalder verka ännu i sitt kall
 att emot sjelfviskhetens bud de hårda
 med harpostormar väcka hjeltetrots
 och att i hägn af milda toner vårda
 allt blygt, som annars trampats och förgåtts.

Det finnes ännu ett skäl, hvarför vi skulle önska, att tvifvelsjukans hopplösa stämning veke bort från vår skaldeverld. Denna diktton kan aldrig och bör aldrig blifva folklig. Ve oss! om de djupa lederna grepes af det missmod, den handlingsförlamande hopplöshet, som öfvervåldigat många vårt sekels högsta intelligenser. Hvar och en, som kan tala till sitt folk så, att han vinner gehör, måste hafva ett hoppets, tröstens, kraftens ord att i snillets och skönhetens form gifva det. Bland våra yngre skalder är Wirsén den, som hållit sig mest fri från resignationens missmod; också äro hans dikter de mest spridda. Hans sånger »Vid juletid» t. ex. kunna läsas med lika glädje i den högsta bildningens salar och i prestgården på landet för socknens skollärare och dannemän.

Hemmets ljufva bilder, naturens vexlande skönhet, lifvets fröjder och qval bilda förgrunden i hans taflor; men bakom den skymtar fram oändlighetens ljus och det centrum, »som till det hela lockar hvart fragment».

Måtte ofvanstående varning för modlös resignation ej missförstås så, som ansåge vi den ångest, lösningen af samhällets praktiska och verldsåsigternas teoretiska frågor förorsakar menniskoanden, vara ett för dikten ovärdigt föremål. Man har som tysk sentimentalitet förlöjligt »der Weltschmerz»; dock kan ingen djupare natur göra sig fri derifrån. Det gäller blott att låta lidandet alstra ej passiv hopplöshet utan aktivt hopp.

Hvad det yttre angår, framstår Literärt Album som en vacker prydnad för salongsbordet. Också i typografiskt hänseende gör det bokvännen glädje. Afbildningarnas porträttlikhet är i allmänhet stor och deras utförande fint, ja elegant¹).

Emund Gammal.

¹ I händelse arbetet skulle erhålla ny upplaga, anmärka vi några förtretliga tryckfel, t. ex. sid. 172 står *Hör och der* skall vara *Här och der*, sid. 71 står *an blanda* skall vara *är blanda*, sid. 53 står *Ppometeus* etc. Likaså torde skäl vara att ej glömma register öfver bokens innehåll, som i sanning förtjenar ett sådant.

7. Vägörenhet.

Gifva ögonblickets gåfva,
 Strö sitt guld med fulla händer
 Ut bland nödens bleka skaror;
 Mätta hungern, klä' den nakna,
 Bygga hem åt husvill moder —
 Se! det kallas godt att göra!

Ja! I sanning! Hell den ädla,
 Som med glada gifvarns gåfva
 Lindrar stundens bittra smärta.

Lika stort — blott mindre tacksamt —
 Är det offer dock, som lägger
 Grund för nya bättre tider;
 Ger åt forskarns lampa näring,
 Att han finna må den dolda
 Hemligheten som kan göra
 Lifvet lättare att lefva;
 Medel ger att tyda, ordna
 Lagarne för brist och välstånd,
 Bygga dammar emot nöden,
 Fostra pliggtrohet hos folket,
 Värna frihet, tygla sjelfsväld,
 Gifva stöd åt tankens sträfvan,
 Åt det fosterländska sinnets
 Viljekraft och handlingsifver.

Hell den ädla, som så gifvit!
 Väl ej barnaskarors jubel,
 Hulpna mödrars glädjetårar,

Ej barmhertigsystemens varma
 Tacksamhet till lön hon vinner.
 Blott den nöd, som mer ej finnes,
 Bristen, som blef förekommen,
 Den barmhertighet, som älskar
 Mest att ej behöfva gifva —
 Samhällsordnar'n, sanningssökar'n,
 Fosterländska män och qvinnor —
 Blott af dem — när tiden kommer,
 Skall sin lön den ädla vinna.

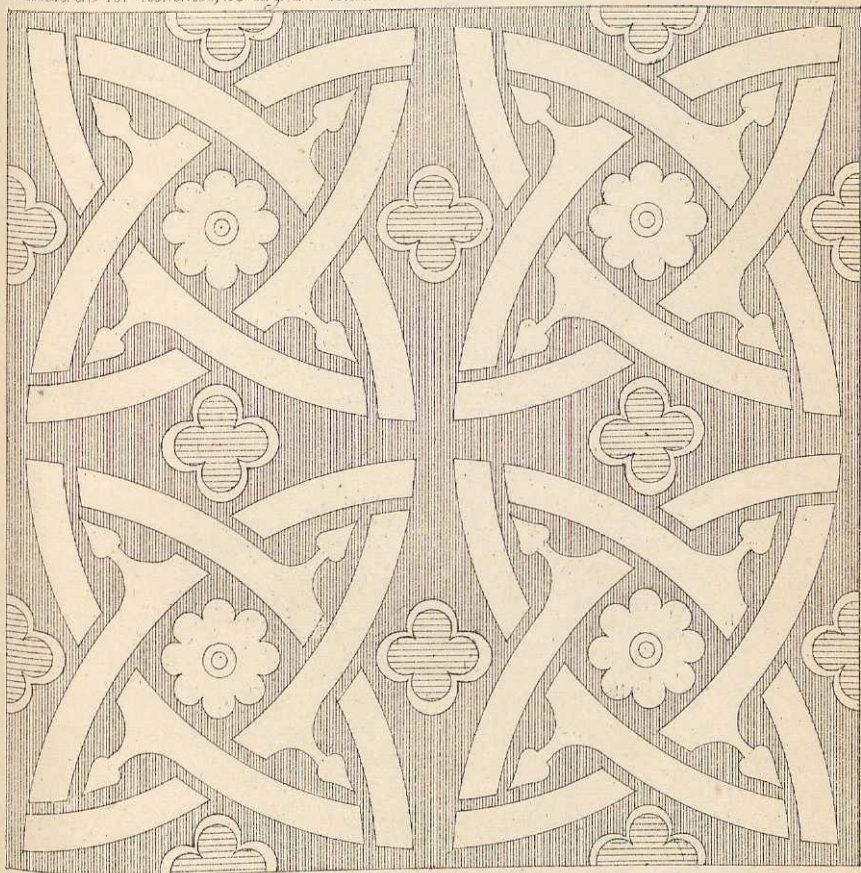
Evigt dock de båda lönas
 Af den Helige som sade:
 »Hvad I gjorden mina bröder
 Det också för mig I gjorden.»

Esselde.

8. Mönster.

Det karakteristiska mönster vi här meddela, är hemtadt af en golfruta från Hovedöns klosterkyrka i Norge, och lämpar sig förträffligt för mångfaldiga slag af konstslöjd: träskäring, målning, inläggning, plattsöm, vitbroderi och spets-söm m. m. — Sydt med blått och rött bomullsgarn på ljust oblekt linne, rutorna omvexlande med dylika trädde på tyll eller af skänskt spetsarbete, hvartill vi i följande häfte skola gifva mönster, kunde bilda de vackraste täcken, skyddsdukar m. m.

Tidskrift för hemmet, 20 årg. 1° häft.

'Golfruta' från Hovedøens klosterkyrka i Norge.